İSTANBULUM

52

Renklere Son Veda

Tarlabaşı

Halil ibrahim Özcan

İstanbul 2010 AVRUPA KÜLTÜR BAŞKENTİ

heyamola yayınları

TARLABAŞI: RENKLERE SON VEDA

Halil İbrahim Özcan

Heyamola Yayınları - 2010

Halil İbrahim Özcan

Kayseri, Talas doğumludur. Kayseri Eğitim Enstitüsü'nden mezun olduktan sonra Giresun ve Kayseri'de üç yıl öğretmenlik yaptı. 12 Eylül 1980 darbesi ardından bir süre Suriye ve Lübnan'da yaşadı. 1981-1991 yılları arasında siyasal nedenlerden ötürü on yıl çeşitli cezaevlerinde tutuldu.

1980-1990 yılları arasında "Cezaevi Şiir Antolojisi"ni hazırladı. Bu kitap daha matbaadayken toplatıldı. Ardından Metis Yayınları, ilk öykü kitabı olan "Randevu Hazırlığı" adlı kitabını yayınladı. 1997 yılında Orhon Murat Arıburnu Ödülü'nü aldığı “Kırık Zar" adlı şiir kitabı, 2000 yılında ise “Yüzünü Temiz Tut, Ecel Her An Gelebilir" adlı şiir kitabı yayımlandı.

Bu iki şiir kitabının ikinci baskıları Nokta Kitap tarafından yapıldı. "Ejderha Yılları" adlı romanı ise Gendaş Yayınları arasında 2001 yılında yayınlandı. Bu kitabın ikinci baskısı da Nokta Kitap'ta yeniden basıldı. "Kavgalı Küçük Fener" adlı şiir kitabı 2005'de, "Çankaya'nın Duvaksız Gelini Fikriye" adlı belgesel romanı da 2007'de yılında yayınlandı.

"Küller Arasında" adlı romanı ise 2009 Kasım ayında yayımlandı. Şiirleri İngilizce, Arapça, Romence, Arnavutça ve Farsçaya, hikâyeleri İngilizce ve Arapçaya, "Çankaya'nın Duvaksız Gelini Fikriye" adlı belgesel romanı ise Arapçaya çevrilmiştir.

Editörlük ve aynı zamanda sinema oyunculuğu da yapan ve çeşitli edebiyat örgütlenmelerinde etkin görevler alan yazar; halen Uluslararası PEN Türkiye Merkezi yönetim kurulu üyesidir ve Hapisteki Yazarlar Komitesi'nin başkanlığını yürütmektedir.

Gecede Birbirine Karışan Ezgiler

Koyu laciverdi gökyüzü değişmeye başlamış, güneşin kızıllığı yüksek binalara oradan da minarelere vurmuş ardından da taa çatılara kadar inmişti. Son günlerde pencere önünde sabahladığım zamanlar birbirine eklenir olmaya başlamıştı. Yalnızlık saatlerinin zili de ardı ardına vuruyordu. Bunu hayra mı şerre mi yormam gerektiğini bilmiyordum.

Geceyle birlikte mahallede sokak düğünlerinden gelen ezgiler birbirine karışmıştı. Sokaklardan birinden.

Şemmame
Vıy vıy vıy gurbanem
Şemmame şemmame

Nakaratlanıyla son dönemlerde İbrahim Tatlıses'in yeniden meşhur ettiği "Şemmame" söyleniyor ve ona hâlâya duranların zılgıtlanı karışıyordu. Başka bir sokakta ilk kez duyduğum bir türküyü söylüyorlardı Karadenizliler. Oturduğum yerden birkaç kez yinelenen şarkıyı çoktan ezberlemiştim bile.

Set üstüne tencere
Güneşte kaynayacak
Bırakın sevdiğimi
Benimle oynayacak

Set üstüne oturdum
Mavi yelek dokudum
Sevdalık mektebini
Yedi sene okudum

Dere içeri serin
Daha güneş doğmamış
Sevdalığın ateşi
Yüreğimde sönmemiş

Biraz daha aşağı sokakların birinden de çalmadan oynayan romanların eğlenceleri karışıyordu.

Unumu eledim, eleğimi asmadım

Saçlarıma bakmayın otuzuma basmadım
Gözümü bir açtım bugünlere gelmişim
Sevdiklerim uğruna genç ömrümü vermişim
Roman olur yazsam yazsam
Eller ne der bu yaşımdan sonra azsam

Yolumu yürüdüm karıncayı ezmedim
Bir cahillik uğruna dostlarımı üzmedim
İyi günlerimde yanımda olan dostlar
Başım dara düşünce neden yanımda yoklar

Roman olur yazsam yazsam
Eller ne der bu yaşımdan sonra azsam

Yorganda kene var kopar kopar gene var
Levam var cebimde söyleyin sizde ne var

Gün Doğarken Uyanan Hatıralar

Gecenin kendi içinde geçen yorgunluğuyla iyiden iyiye tükeniyor, yeni bir gün daha başlıyordu Tarlabaşı'nda. Yorgunluktan gözkapaklarım gittikçe ağırlaşmaya başlamıştı. Masamda açık duran kitap bile bana "Hadi bitir beni bak ne güzel okuyordun yorgunluğuna aldırmada" der gibiydi. Ne okumak ne de yazmak istiyordum. Uzanıp kitabımın kapağını kapattım. Nasılsa kitabın hangi sayfasında kaldığımı biliyordum, unutmazdım kaldığım yeri. Latin Amerika romanlarına sarmıştım son günlerde yeniden. Belki de oralarda özgürlük ateşlerinin yanmaya başladığı yerler çoğalmaya başladığı içindi bu istek kim bilir. Oysa ülkemizdi sanki koyu karanlık hava hâlâ devam ediyor gibiydi.

Oturduğum koltuğu pencerenin önüne çekip öylece kalmıştım. Güneş yüzünü göstermeye başlamıştı pencereme usulca. Birden oturduğum koltuktan kalkıp yüzümü güneşe dönmüştüm. Ayaktaydım. Bunu neden yaptığımın farkında değildim. Sonra kendi kendime gülmeye başlamıştım. Anlamıştım neden böyle yaptığımı.

Kırgızistan'da Issık Gölü'nün kıyısında bir sabah Andre ile güneşin doğuşunu izlemek ve ardında da göle girmek için erkenden kalktığımız bir sabahlardan birindeydi. Tosor'da kıyısındaydık Issık Gölü'nün.

Güneş bulutların arasında Tengri Dağlarının uzantılarından birinin arasından görünmeye başlamıştı. Henüz seherin serinliği vardı ortalıkta. Otlar ıslaktı. Adamın birini görmüştüm ayakta yüzünü güneşe dönmüş öylece dururken. Adamı izlemeye başlamıştım Andre'de bana bakıyordu. Aldırmıyordum. Dudakları kıpırdamıyordu adamın. Andre'ye sormuştum o adamın ne yaptığını.

"Andre bu adam ne yapıyor" demiştim merakla. O bakarken gülümsüyordu.

"O Kırgız Türklerinden, sizlerin ilk ibadetinizi yapıyor yani güneşe dua ediyor."

İnanmamıştım adamın dua ettiğine, çünkü adam ayakta yüzünü güneşe dönmüş öylece duruyordu.

Adamın duasının bitmesini bekledim. Adam sonra göle girmek için

üstündeki tişörtünü çıkardığında da yanına kadar gittim ve sordum;

"Siz dua mı ediyordunuz?"

Yüzüme baktı bir süre.

"Güneş kutsaldır yazarım, ruhu arındırır" demişti bana. Baka kalmıştım adamın yüzüne.

Şimdi de ben o adamdan binlerce kilometre uzaklıkta Tarlabaşı'nda sabahın ilk ışıklarında güneşe karşı ayağa kalkmış ve sabahı karşılıyordum.

Kendi kendime gülmeye başladım. Yoksa ben de şimdi atarlarımın ilk inandıklarından olan güneşe karşı ruhumu arındırmak mı istiyordum?

Kırgız yazar; "Güneş herkese eşit enerji verir" demişti.

"Kimseyi ayırmaz."

Sovyetler döneminde de duasını ettiğini Arap'ın İslam'ına inanmadığını ama şimdi İslam'ın etkin olmaya başladığını anlatmıştı uzun uzun. Sonunda anlaşıyorduk onunla.

O anı hatırlamıştım bilinçaltı.

Sonra da "neler oluyor bana" diye volta atmaya başladım odada bir ileri bir geri.

"İnsanın dedim neye inanıp neye inanmayacağı hayatın içinde kendince yol alıyor" dedim. Tanımadığım o adamı anarken.

Uykusuz geçen sabahın ilk ışıkları çatılardan sokak aralarına iyice düşmeye başladığında bir bardak su içmek için mutfağa yöneldim. O anda da Merkit Türkü Aleksandr'ın, eşikten geçip kapının önüne elindeki her neyse önce içtiği sonra üç kez parmaklarını, batırıp bir şeyler söyleyerek yere atmasıydı. Ayinin ortasındaymışçasına huzurluydu. Meraklanıp sormuştum.

"Birincisi gök Tengriye ikincisi yer Tengriye üçüncüsü de atalarımızın ruhu için" dedikten sonra içeceğini tepesine diyordu.

Çok mu yorgundum yoksa bu sabah benim hatıralar içinde boğulduğum zamanlardan biri miydi derken canım şiir okumak

istemişti. Gene böylesi bir anımda bu pencere önünde yazdığım şiiri ayakta durup pencerenin kepengini açarak okumaya başlamıştım. Martılar uçuşuyorlardı gökyüzünde.

Çatılara Alkış

Ne zaman ince boynumu uzatmaz narin bir hançere
Üstümde izleri kalıyor özgür bir suyun

Ustası değilim ki nerden bileyim
Uykuların çatısı da sevdiğin kadınlara benzermiş
Dile göre değişen
Dile göre değişen dedim
Üstüme örtülecek kefenler sakız rengindeyken söyledim

Saçaklarına baktım da aklıma geldi
Eğer içten bakmazsan onlara
Küserlermiş insana
Bozkırda öksüz kalmış hanların pencereleri gibi
Çok uzaklara soldururlarmış çiçeklerini

Çatılardan konuşurken kendimle
Sesimi attım da dövüştüğüm sokaklara
O suyu alınmış yolcuklara nazire
Saçlarımı ağarttı zalimliğiniz

Girildikçe içinde kaybolunan her aşkta
Hangi sokak karşımıza çıkarsa çıksın sonu ölümdür

Oysa bir yaz günü gibi uzundu zaman
Huyunu öğrendiğimiz suyun
Sevdiği kadar boğduğunu da
Öğrendiğimizde kış gelmişti çoktan

Üstümde asırlık kılıçlar sallanıyor
Savaşta ve barışta aynı şarkıyı söyleyebilen insan
Uykulu ve güneşli bir günde de sevişebilmeliymiş
Ama ben bir öpülüşle de
Kaybolup gidiyorum
Issız sularda saklanan nilüferlere

Çan Sesinde Uyanmak

Ayaklarım bedenimi taşıyamaz olmuştu. Yatağa biraz uzansam uyuyabilirdim ama canım uyumak istemiyordu. O sırada neredeyse elimi uzatsam tutacağım kadar yakın olan Karakurum Sokağı'ndaki Süryani kilisesinin çanı çalmaya başlamamıştı.

Demek ki saat 07.30 olmuş dedim kendi kendime. Kolumdaki saate bakmaya ihtiyaç bile duymadım.

Yan komşum da uyanmıştı. Ben perdeleri sevmiyordum. Kimselerle perdeli bir ilişkim yoktu. Beyoğlu'nda herkesin tanıdığı önce selpak mendil satan, sonrada çiçekçilik Mesut Yılmaz da kalkmış okula hazırlanıyordu ki karşı pencereden bana seslenmişti:

"Halil ağabey günaydın."

Onu severdim. Beyoğlu'nda büyüyordu.

Beyoğlu'nun simgesiydi o. Sokağın dilindeki çocuklarla İstiklal'de ekmeğini kazanırken. Selpak mendil satanların öncüsüydü. Sonra düğün arabaların Dolmabahçe'ye inen yolda önünü keserek kalabalık ailesinin geçiminde büyük katkı sağlıyordu. Akraba çocuklarıyla birlikte sokaklarda dilenen, kıran döken çocuklar vardı onunla birlikte. Pırıl pırıldı. Babası bir süre koruculuk yapmış sonra da hem devletten, hem de etrafından gördüğü baskılar yüzünden kaçıp İstanbul'a yerleşmişlerdi. Bir evde on beş yirmi nüfus. Büyüyeni evlendiriyorlar ve daha çocuk yaşta onca çoluk çocuk birikiyordu. Hele 9 Ağustos 1999 merkez üssü Gölcük olan o büyük deprem günü evlerden dışarı kaçıştığımızda evlerden çıkanları gördükçe aklım duracak gibi olmuştu. Bunca insan bu evlerde nasıl yaşıyordu. Bir evden yirmi otuz kişi çıktığı oluyordu sokağa çığlıklarla. 1990'dan sonra Güneydoğu'dan gelen baskıdan kaçan evleri yanan, yıkılan çevrelerin insanlarıydı. İş yoktu öyle çünkü yapacakları işleri bilmiyorlardı. Yapacakları işler belliydi. Sabah olduğunda herkesin sebze meyve satan arabaları vardı, onu da zabıtalar kovalıyordu. Ya da kötü koşullarda midye ya da pilav yapıyorlardı, caddenin renkleri olarak. Büyüdükçe işler zorlaştıkça da suç örgütleri devreye giriyordu.

Sonra köşe başlarında karanlıklar içinde.

"Eğlence ister misiniz?"

Ya da

"Şeker var."

Diyeni durduruyorlar, kimseleri bulamayınca da sen Diyarbakır çocuğusun sen Mardinlisin diye silahlar patlatıyorlar pitrak gibi çeteler oluşuyordu.

Kaç kez bana da yaklaşıp uzan saçlı küpeli çocuklardan çekinerek; "Ağabey şeker nereden bulabilirim?" diye soranlar olmuştu. Elbette hepsi böyle büyümüyordu gençlerin birçoğu da tekstil işlerinde ya da restoranlarda bulaşıkçı, komi olarak çalışıyordu.

Doğal sonuçtu. Görüyordum kaç kez o çatışmaların içinde kalmıştım...

Apartmanda Bir Dünya

Sakızağacı Sokak'taki 83 (yeni numarayla 31) kapı numaralı yedi katlı apartmanın çekme katında oturuyordum. Apartman 1913 yılında inşa edilmişti. O dönemin en yüksek ikinci binasıymış Tarlabaşı'nda. Bodrum katını tamamen kaplayan bir marangozhane vardı. Binaya Rus devriminden kaçan beyaz Ruslardan bir kısmı yerleşerek, yeni zanaatlar öğrenmişlerdi. Bunların çoğunluğu marangozdu Ermeniler gibi.

Bodrumun hemen yanından odunlukların olduğu yere doğru açılan küçük bir kapı vardı burayı hep merak eder dururdum. Sonradan öğrenmiştim. Hemen yanımızdaki ikiz binanın alt katında köpeğiyle yaşayan yaşlı adam otururmuş önceleri orada. Adı Jiyan mış öyle dermiş soranlara. Sonradan öğrendiğim hikayesi de bir o kadar yürek burkuyordu.

Jiyan, yetmiş yaşlarına dayanmışmış ufak tefek bir ihtiyardı. Komşuların verdikleriyle yaşıyordu. Hikayesini açık etmemi istemiyordu ama şu kadarını burada söyleyebilir ki o yirmi yıldır Tarlabaşı Bulvarının karşısına geçip ışıklar içindeki İstiklal Caddesine çıkmamıştı.

"Ben hiçbir yerde kayıtlı değilim ki" diyerek susuyordu.

Birinci kattaysa, İranlı genç bir kız kalıyordu. Onun misafirleri hiç eksik olmuyordu. Eve ilk taşındığım günlerde onun ürkek bakışlarını yakalamıştım kaç kez. Kapıları açıldığında içerden sürekli yemek kokulanı geliyordu. Ve evlerinin perdeleri hiçbir zaman açılmıyordu. Sonunda anlamıştım. Bir gece yarısı Beyoğlu'nda eğlenmiş, yarım dünya halde eve dönerken kalabalık bir gurubun evine girdiğini görmüştüm. Kapıda beni görünce ona gülümsemiştim. O da bana gülümsemişti. Ertesi gün bir süredir bende kalan yoldaşım Hilal'in evimin kapısını açtığında gülümsemesiyle karşılaşmış şaşırmıştım. O bana hin hin bakarak:

"Bak komşuların sana yemekler göndermişler. Selamları var seni sordular. Güzel bir kız kapıyı vurdu, seni sararak bu yemekleri getirdi" dediğinde içim burkulmuştu.

"Demek" diye geçirdim içimden "o yemek kokulan sürekli gelenlerinin

gidenlerinin olduğu için yapılıyormuş." Gönderdikleri yemekler arasında dolmalar vardı. Uzun sivri biberi bile doldurmuşlardı. Patates dolması hiç yememiştim öyle yemekleri. Sonra safranlı pirinç pilavını yıllar sonra Tebriz'de Samet Behrengilerin evinde yerken hatırlamıştım. Pirinçleri bile farklıydı. Ayrı bir tadı vardı getirdikleri yemeklerin.

Getirilen yemekleri yedikten sonra, Beyoğlu'na çıkıp sahanlarını boş götürmemek için baklava almış ve çalmıştım kapılarının zilini. Önce içerde bir sessizlik olmuştu. Kapının önünde içerdeki konuşmaları duyuyordum. Farsça konuşuyorlardı, anlamıyordum onları. Kapı merceğinden baktıktan sonra İranlı kız çıkmıştı kapıya. Elimdekileri onun eline tutuştururken mutluydu. Çünkü ben onun ne yaptığını anlamış ve hoşlukla karşılamıştım.

Sonraki günlerden birinde kapı önünde karşılaştığımda ayaküstü anlatmıştı.

"Ben de yakında gidiyorum Kanada'ya. Bizden epey insan gitti. Humeyni rejiminde yaşayamayız biz. Ülkenizden çıkmak zor oluyor, ama bir yolunu buluyoruz işte. Buralarda yapamam ben."

O anlatırken gözlerine bakmıştım.

Karşılıklı gülümsemiştik sonra. O günden sonra da bir daha karşılaşmadık. Birkaç gün sonra gittiğini duymuştum. Demek veda konuşmasıymış, o günkü ayaküstü konuşmamız. Hayatın içinde kendi renklerine karışıp kaybolmuştu.

İkinci kattaki dairedeyse yaşlı bir kanı koca ve zaman zaman evlerine gelip giden çocuklarıyla torunları olan Urfalılar yaşıyordu. Mahallenin hemen hemen her işine karışan yaşlı kadın, bastonuna dayana dayana yürürdü. Ondan milletin çekeceği vardı. Mahalleye sonradan gelenlere temizlik, nezaket dersleri verir ve onu anlamayanlara da yüzlerine karşı küfür ederdi.

"Sizler ben söylüyorum anlamıyorsunuz. Gidin mağaralarınıza. Burası İstanbul'dur, şehirdir, uyacaksınız buralara. Pencereden pencereye donlarınızı bile asıyorsunuz. Yazık size. Hiç utanmanız arlanmanız yok mu?"

O bunları söylerken, mahalleye ilk taşındığım günleri hatırlamaya başladım. Pencereden pencereye asılan çamaşırlar yoktu o zamanlar. Dışarıdan mahalleye gelenleri ilk cezbeden şey salkım saçak,

çamaşırların sokakta karşıdan karşıya balkonların bir yerlerine tutuşturulmuş makaralar içinden geçirilen iplerle asılan çamaşırlardı. Aşağıdan yürürken güneşli havada üstünüze damlalar düşerdi. Dışarıdan baktığınızda sanki renkli çiçek bahçesi gibi gelirdi bana. Mahallede oturan eski sakinleri bu durumu kınarlar ve sonradan gelip yerleşen Kürt kökenli yurttaşları küçümserlerdi bu durumdan dolayı.

Ulusal günlerde apartman kapısının önünde, özelikle bayrak asılmak için yapılan halkaya Türk bayrağını çıkartıp asar, asmayanlara da ağzına ne gelirse söylerdi yaşlı kadın. Benim de adımı bir türlü öğrenememiş hep; "Mehmet Ali" der durur, durmadan azarlardı. Hoş ihtiyardı. Gözleri hep gülerdi, kızdığı zamanlar bile.

Bir üst katında ise yaşlı bir adam tek başına otururdu. Onu çok merak ederdim. Beyefendi biriydi. Günlük tıraşını olan, düzgün giyinen, İstanbul Türkçesiyle konuşan bir adamdı. Sonra onunla da ahbaplık ettiğimde gördüm ki, yılların yalnızı biriydi. Bir zamanlar oldukça zenginmiş. Masondu. Posta kutusuna gelen zarflardan haberda apartmanda bir masonun olduğundan, ama huyum gereği dikkat etmemeye çalışmıştım. Sonra onun olduğunu anlamıştım. Yalnız yaşıyordu.

Bir gün onu yemeğe davet etmiştim. Önce şaşırmıştı davete. Hazırlanmış sofrayı gördüğünde duygulanmıştı. Sonra benim kitaplarımı, masanın üstündeki bilgisayarı görünce sormuştu:

"Sen yazıyor musun yoksa?"

Sorusu beni sarmıştı.

"Eh işte kendimce bir şeyler yazıyorum" dediğimde de;

"Yok yok bu kadar kitabın olduğuna göre açık duran kitaplar da masada olduğu sürece, sen okuyan yazan adamsın. Doğrusu seni ben merak ediyordum."

Kendime rakı koymak istediğimi kendisinin de içip içmeyeceğini sorduğum da;

"Eskiden içerdim artık içmiyorum. Sağ ol” demişti.

Sofradaki yemeklerden bir iki kaşık aldıktan sonra, sandalyesinde geriye çelmiş, durmadan yüzüme bakarken birden ağlamaya başlamıştı.

"Bilmiyorsun tabii benimde yazdığım öykülerim var. Varlıkta yayımlandı yıllar önce. Bir gurubumuz vardı sürekli okur yazardık. Nerede o günler şimdi. Ne yazacak ne de okuyacak enerjim var şimdi. Bekliyorum işte. Ne olacaksa."

Ona daha fazla soru sormamıştım. Aradan birkaç gün geçmişti ki kapım vuruldu. Gelen oydu elinde büyük bir çanta.

"Al bunlar senin, artık benim işime yaramıyor. Hatıra olarak sende kalsın."

Kabul etmemek nezaketsizlik olurdu. O yaşında onca merdiveni çıkıp bana bir şeyler getirmişti.

Ne olduğunu sormadım bile.

"Kitap bunlar umarım işine yarar" dedi ve teşekkür etmemi bile beklemeden merdivenlerden ağır ağır indi. Ardından bakarken hüzne gömülmüştüm.

Getirdiği çantayı açtığımda bir de ne göreyim 50'lerin Varlık Yayınları'ndan çıkmış öykü, şiir, roman kitaplarıydı bunlar. Altları çizilerek okunmuş kitapların kenarlarına notlar düşülmüştü.

Yayımlanmış hikâyelerini de işaretlemişti. Adı Üstün Esador'du. Aradan çok geçmeden bir gün telefonla beni son kez görmek için aradığında, ben Antakya'daydım. Gelince uğrayacağı söyledim ama onun kapısı duvardı. Uzaklardaki kız kardeşi gelip yanına almıştı onu ölümüne yakın. Kansermiş.

Hiç unutmam hastaneye gidiyormuş meğer, çantayla cadde de gördüğümde onu gülümsemiş ve;

"Üç aylığına Bodrum'a tatile gidiyorum" demişti. Oysa durumu daha sonra öğrenmiştim. Ölmeden beni görmek istemişti ama kısmet olmamıştı.

Onun üstündeyse Rizeliler otuyordu. Kalabalık bir aileydi. Otelleri vardı Tarlabaşı Bulvarı'nın karşı yakasında. Kalabalık içinde her işi yapan gençleri vardı. Tipik Karadeniz insanlarıydı.

Benim çekme katımımın bir kat altındaysa, Mardin Süryanilerinden bir aile oturuyordu. Onların büyük kızları Süryani kilisesinde

çalışıyordu. Temizliğini yaptığı kiliseyi konuşmuştuk onunla birkaç kez.

"Kesin" dedim o çekiyordur çanın zincirini. Kalabalık yaşayan bir Süryani ailesiydi. Çocuklarından biri, bin bir güçlükle Almanya'ya kaçarak iltica etmiş ve bir daha da geri dönmemişti. Pek konuşmazlardı onun hakkında, ama çocukların annesi yaşlı kadın benimle konuşurken gözlerinin içi gülerek anlatırdı. Anlattıklarının çoğunu anlamadığımı bilir yine de konuşurdu durmadan. Mardin'deki köylerinde neleri var neleri yok bırakıp gelmek zorunda kalmışlardı. Birazda oralarda işleri iyice karıştığı için gelmişlerdi. Beni çaya çağırdıkları günün birinde büyük oğlu anlatmıştı. Bizleri Kürtlerle bir tutmayın. Bilmeyenler öyle yapıyorlar. Bizlere oralarda ilk saldıranlar onlar olmuştu. Bağlarımızı bahçelerimizi bozan önce onlardı. "Gâvur diye saldırırlardı bize. Sonra Türk ordusu bizi yıldırmaya başladı. Yerimizi yurdumuzu yok etmeye bizleri yaşadığımız doğduğumuz topraklardan etmeye başladılar. Bizim kimseye zararımız olmazdı. Bağlarımızda üzümlerimiz, tarlalarımızda ekinlerimiz sararıp durdular. Göç yollarına alıştık. Bizim gurbetimiz acılar için yaşar olmuştu. Ağlamak faydasızdı. Gidilecek gurbet bilmezdik biz. Gidenlerimiz olurdu Avrupa'nın değişik ülkelerine onlardan haberler gelirdi. Sonra bizimde tutunacak dalımız akrabalarımızdan Tarlabaşı'nda, kilisemizin hemen yakınında kiraladıkları evde oturanlar vardı. Onları bulduk nice aramalardan sonra. Göçmeye karar verdiğimiz günü bize hiç sormayın. Kesilmiş bir dal gibi kökünden aynı kalacağımızı bilen babam, ağladığını bize göstermemek için, birkaç cümle ettikten sonra ben dışarı çıkıyorum demişti.

O gece gökyüzünde ay vardı. Babam dışarı çıkarken, kapıyı açtığında görmüştüm. Ay ışığı o küçücük zaman aralığında eşikten içeriye dolmuş sanki hepimizin yüzünü okşamıştı. Belki de tanrının bir işaretiydi bu. Annem ağlamaya başlamıştı ay ışığına bakarak. Ona kız kardeşlerim de katılmışlardı. Biz İstanbul'u duyardık ama kocaman bir şehir, ne yer ne içerdik. Ne yapacağımızı bilmiyorduk ki orada. Kardeşlerimden biri siyasi olaylara karışmaktan aranıyordu. Öncelikle onun kaçması lazımdı."

Burada durmuş içini çekerek çayından bir yudum almıştı. Sonra bana bakarak;

"Bunları sana neden anlatıyorum ki" der gibiydi bakışları. Ben de yüzüme baktığını gördüğümde onun dikkatini dağıtmamak için duvarda asılı çarmıhtaki İsa figürüne bırakmıştım gözlerimi.

Onu anlatırken incitmek istemiyordum. Sonuçta ben de onun hayatının bir parçası sayılabilirdim, ama o bunu nereden bilecekti ki? Sonuçta üst komşuydum ama onlar beni "başka" tuttuklarını söylemişlerdi bir keresinde.

"Sen buradaki insanlara benzemiyorsun. Yalnız yaşıyorsun ve kendinlesin" demişti yaşlı adam.

Ne diyebilirdim ki beni de bu mahalleye atan sert rüzgârların nerelerden attığını nasıl anlatabilirdim ki onlara. Susmuştum. Belki de gülümsemiştim şimdi hatırlamıyorum bile. İçime işlemişti yaşlı adamın sözleri.

Tutunacakları yer olarak da daha önce Tarlabaşı'nda akrabaları olduğu için bu evi bularak gelip yerleşmişlerdi. Yaşlı babaları iş bulmakta zorlanmış bir dükkânda temizlik ve getir götür işleri yapmaya başlamış, kızlarından büyüğünüyse kilise almıştı, sabahları orayı temizlemek ve ortalık işlerine bakması için. Gerçi kiliseye erkek eleman alınırmış ama ihtiyacı olan aileler o kadar çoğalınca ihtiyacı olan aileleri daha fazla mağdur etmemek için bu yolu bulmuşlardı. Çekingen bir aile olarak beni her gördüklerinde selamlarını esirgemezlerdi. Gerçi merdivenlerde beni ilk gördüklerinde şaşırmışlar; “Tek başına bir adam burada ne işi var; in midir cin midir?" diye şüphelenmişler ve bu düşüncelerini daha sonra bana anlatmışlardı.

(Aslında apartman sakinlerini anlatarak da bu kitap bitebilirdi ancak ben devam etmek istiyorum)

Tarihten Günümüze Miras Kiliseler

Süryaniler'in İstanbul ile buluşması yüzyıllar öncesine dayanmaktadır. Özellikle Bizans İmparatoru Konstantin'in annesi Heleni, İmparator Jüstinye'nin eşi Teodora ve İstanbul'un ilk metropoliti Altın Ağızli Mor Yuhanna (Yuhanna Chrisostom) İstanbul tarihine önemli izler bırakan Süryanilerden sadece birkaçıdır.

Anlatıldığına göre İstanbul'a yerleşen ilk Süryaniler, ibadetlerini yapabilmek ve yanlarına gelen ruhanileri barındırabilmek amacıyla, Tarlabaşı semtinde ahşaptan yapılmış oldukça küçük bir ev satın aldılar. 1844'te Patrik Moran Mor Iğnatios II. Yakup cemaatini ziyaret etmek amacıyla İstanbul'a geldiğinde, önceden alınan bu evi kiliseye çevirmeyi düşünmüş. Bu nedenle Sultan Abdülmecit'e müracaat etmiştir. Bunun üzerine Sultan, ahşaptan yapılmış evi kiliseye çevirmek üzere Süryanilere ferman vermiş. Böylece kilisenin inşaatı yapılarak ve Meryemana adı altında ibadethane olarak kullanılmaya başlanmış. Ahşaptan yapılan bu kilise 1870'te Beyoğlu'nda çıkan büyük yangında kül olmuş, ama 1880'de tekrar inşa edilmişi, ancak bu sefer kagirden yapılmış.

se İstanbul'da yaşayan Süryani Ortodoks nüfusu artınca, mevcut kilietersiz kalır. Böyle olunca da kilisenin bitişiğindeki binalar satın alınarak büyütülmesine karar verilmiş. 1961'de Abdunnur Aydıner'in başkanlığındaki vakıf yönetim kurulu gerekli yasal izinleri alarak, Mardin'den yapı taşlarıyla, taş yontmacılığı ve oymacılığında hünerli ustalar; Sait Mimarbaşı, İskender Aktaş ve Lole Ertaş getirildi. İki yıl süren titiz bir çalışma neticesinde son restorasyondan önceki haline geldi ve 3 Kasım 1963'te Patrik Moran Mor Iğnatios III. Yakup tarafından muhteşem bir törenle, diğer cemaatlerin patrikleri, hükümet temsilcileri ve Süryani Ortodoks Toplumu'nun huzurunda takdis edilerek ibadete açıldı.

Güneydoğu Anadolu'dan özellikle Mardin yöresinden gelenlerin ortasında başlayan düşük ölçekli savaşın da etkisiyle, ikinci göç dalgasına kapılan Süryaniler, bu bölgede daha da çoğalmışlardır. Bina gelenlere cevap veremez olunca; Süryani Ortodokslanı dini açıdan temsil eden İstanbul Süryani Kadim Metropolitliği'ne ait bu bina 3 yıl hummalı bir çalışma sonucunda 28 Mayıs 2006 pazar günü yapılan

dini bir törenle yenilenerek tekrar kullanıma açılmıştı. Süryani kilisenin açılışı için Şam'da yaşayan Süryani Ortodoks Kilisesi Patriği Moran Mor İğnatiyos I. Zekka Ayvaz İstanbul'a gelmiş ve 28 Mayıs 2006 pazar günü yapılan dini ayini yöneterek yenilenen metropolitlik binasının açılışını kendi elleriyle yapmıştı. Süryani patriği Zekka Ayvaz, tören sonrası Süryani Patriği tarafından bu projenin hayata geçmesinde büyük emeğe olan Tarlabaşı Meryem Ana Kilisesi Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı Yakup Tahincioğlu ve İkinci Başkan Kenan Altınışık'a patriklik nişanı verilmişti.

Tarlabaşı Meryem Ana Süryani Kilisesi olarak bilinen metropolitlik merkezi İstanbul'da yaşayan Süryani Ortodoks toplumuna ait tek kilise binasıdır. Binanın sağında ve solunda çevrelenen binalarca kuşatılan Kilise, kullanım alanının çok küçük olması nedeniyle son yıllarda artan ziyaretçi trafiğine cevap veremez durumda kalmıştı. Bundan dolayı İhtiyaç üzerine yan taraflarda bulunan binalar satın alınarak Metropolitlik binasının genişletilmesi için projeler hazırlanmış ve 3 yıllık bir çalışma sonrası İstanbul Süryani Ortodoks Metropolitliği modern ve ihtiyaçlara cevap veren bir binaya kavuşmuştu. Restorasyon çalışmalani esnasında metropolitlik Yeşilköy'de İtalyan Katolik Kilisesi'nde tahsis edilen bir binada geçici olarak Süryanilere hizmet verdi.

Tarlabaşı'na bugünlere yolunuzu düşürmenizi özellikle öneririm. Çünkü renklere veda zamanı çoktan gelmiştir. Eğer biraz cesaret gösterip sokaklarına adım atıp, hırpani görünümüne karşılık, hangi sırlara gebe olduğunu kendiniz keşfedin. Korkmayın bir şey olmaz. Keşfettikleriniz sizi hem şaşırtacak hem de heyecanlandıracaktır mutlaka.. Mesela bugün sayıları çok azalmış olan Keldaniler'in ve Melkitler'in bu semtte birer kiliseleri olduğunu öğrenmiş olursunuz böylece.

Katolik Mezhebine ait Keldani ve Melkit (St. Panteleimon) kiliseleri azalan cemaatlerine ve zamanla hırpalanmış görüntülerine karşılık ayakta kalma adelesi vermeye devam ediyor. Tarlabaşı'nın diğer mezheplere ait iki kilisesiyse; Rum Ortodoks "Ayios Konstantinos - Ayia Eleni Kilisesi" ve Protestan Ermeni "Aynalı Çeşme" kiliseleri. Cemaati fazla kalabalık olmamakla beraber semtin kabul edilen önemli noktalarından biri.

Keldaniler Süryanilerin doğu kolun olan Nasturiler'dendir. Daha sonra papaya bağlılıklarını bildirerek Katolik olmuşlar ve merkezleri Bağdat'tadır. Dilleri Süryaniceye benzemekle birlikte daha çok Arapça karışımı bir dildir. İdam edilen Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin'in

Amerika'ya kaçan sağ kolu olarak bilinen Tarık Aziz Keldanidir.

Görüldüğü gibi kocaman bir mozaiğin parçaları Tarlabaşın'da hâlâ yaşamaktadır. Yıkılmadan sokak aralarına bir gece ya da gündüz kendinizi vurmanızı öneririm.

Pera'nın Uzantısı Olarak Tarlabaşı

Bu efsane şehirde yani İstanbul'da ruhu olan mahallelerden biri de kuşkusuz Tarlabaşı'dır. Ahmet Muhip Dranas'ın dizeleri dilime dolanmış voltada.

Bir tanrı ve tarih güzeli, tabu;
Güneş ve sular mucizesi, bir giz...
Her zaman sonsuz elbet, İstanbul bu.
Körelen belki de biziz... Kalbimiz.

Artık Voltayı İstiklal Caddesi'ne yani Cadde-i Kebir'e uzatma zamanı gelmişti. Sabah kahvaltısını börekçide yapacaktım. Sabahın erken saatlerinde mahalleliyi ayağa kaldıran "poğaaçaaaa" diye bağıran adamin sesini sevmediğimden değil, poğaçalarının çok yağlı oluşundan, yukarıya kadar çıkıp Aziz Usta'nın dükkânına gidecektim. Oralarda Kürt böreğini en iyi yapan Aziz ustaydı. Kendisi de Doğubeyazıtlı bir Kürt idi. Severdim onu. Hem geceden sokaklardan kalan dedikoduları da öğrenirdim böylece. Öyle ya gece insanlarının fenerlerini söndürdükleri en son yerlerden biri çorbacıysa, biri de Aziz Usta'nın börekçi dükkânı. Neler olmuş neler bitmiş bilirdi Aziz.

Kalkıp üstümü değiştirip merdivenlerden ayak parmaklarımın üstüne basa basa aşağıya indim. Çünkü komşuları rahatsız etmek istemiyordum. Normal olmayan sesler rahatsız ederdi Tarlabaşı'nda insanı.

Apartmanın dış kapısına yaklaştığımda apartmanın içinde sinmiş bir gölgeyle karşılaştım. Anlamıştım. Beni görünce kendini aydınlığa bırakarak gülümsemişti. Yüzünü daha hiç görmemiştim. Başına geçirdiği şapkayla örterdi her zaman. Gecelerden tanıyordum onu. Şekerci diyordum ona. Şekerciydi sonunda. Polis siren seslerini duyduğunda hemencecik bulduğu karanlıklar içinde kaybolur, onlar uzaklaşır uzaklaşmaz da ortaya çıkardı. O diğerlerine pek benzemezdi. Gürültülü, küfürlü konuşmaz gelen geçenleri rahatsız etmezdi. Kafasına yüzünü kaplayacak kadar iri şapka teleğiyle dolaşırdı hep. Gündüzleri ortada pek görünmezdi. Onu bulanlar birazcık beklemek zorundaydılar. Özellikle park etmiş arabaların jantları aşırarak yerleştirdiği zulasından çıkarttıklarını satıp hemen parasını alıp

gözden kayboluyordu. Yüzünü de göstermiyordu kimselere. Gülümsemesinden sonra hemen dış kapıyı bana açarak;

"Yolun açık olsun ağabey" demişti.

"Yolum açık olsun ha! Yolum açık olsun. Ne yolum vardı ki açık olacak. Tarlabaşı kaderinden başka bir yolum görünmüyordu benim de son yıllarda."

Sonunda sokaktaydım işte biraz sonra Tarlabaşı Bulvarı'nı geçecek Beyoğlu'nun karanlık sularına sabahın yeliyle girecektim.

Kadim Kentin Sokak Aralarında Gizlenen Tarihler

Dünyanın en güzel ve kadim kentlerinden biri olan İstanbul'un öyle semtleri vardır ki, oralara durup baktığınız zamanlar sanki bir parçası oluverirsiniz hemencecik. Oracıkta bunu bir kez daha yaşamıştım. Zamanla ışıltılarını kaybetmiş olsalar bile, üstlerine sinen hayat kırıntıları hâlâ yaşıyordu her sokağında. Işıltılı hallerinin biraz içlerine nüfuz etmeye çalıştığınız zaman anlarsızın ancak. Sizleri hemen kabul etmeyebilir o mahalle. Kolay değildir yaşadıkları, tanıklık ettiği olaylar. Size şenlikle kucağını açar her türden kent kaçkınlarını kabule hazır bir halde. Soy sop bilmez, sormaz nereden geldiniz nereye gidersizin, karalık dar sokaklarında cumbalı pencerelerin ardına pencerelerinde kalın perdelerde sakladığı hayatla kabullenir yeni gelen konuklarını. Sizsizliğini bozan zaman zaman karınlığın ortasında patlayan silah sesleri, fuhuş yapanların pazarlık paylarındaki gürültülü tartışmalar, kovalanan birinin kaldırımda kalan ayakkabısının teki öksüz yatarken sokakta.

Her sokak birbirinden ayrıdır. Her sokakta faklı izler yaşanmaktadır 1848 yılanda Macar mültecilerinden İstanbul'da kalanların bir kısmi Tarlabaşı'ndan aşağıya inen sokaklarından birine yerleşirler. Burası şimdiki Turan Caddesi'dir. Daha önceki ki adı Macar Caddesi olarak kayıtlarda vardır.

Suçlular Sığınağı Tarlabaşı'nda Mehmet Ali Ağca

Sokaktaydım sonunda. Kapımın tam karşısında kapanmış olan kahvehanede kimler taht kurmamış ki bir zamanlar. Mahallenin eskilerinden eskici, olayları en iyi bilenlerdendi. Konuşuyorduk. Ağır ağabeylerden kimlerin gelip geçtiğini sordum ona.

(Öyle ya Tarlabaşı kitabı olacaktı bu ve tarihe kalmalıydı. Öyleyse geçmişinin karanlık sulanında kimler girip çıkmıştı. Anlamaya çalışmali ve bulmalıydım. Yoksa bilenleri anlatarak bir kitap ortaya koymak istemiyordum.)

12 Eylül 1980 öncesi ülkede yaşanlar, o günler yaşayanlar ve tarihe ilgi duyan gençler tarafından biliniyordur. Her gün ölüm haberleri gelirdi ve uzun süren çatışmalar. Hatta aynı silahtan hem devrimcilerin öldürüldüğü hem de ülkücülerin öldürüldüğü olmuştu. O dönemde ülkücülerin de yuvalandığı mahallelerden birisi olmuştu Tarlabaşı. Buraya kadar tamamdı. Herkes her yerde illegal yaşayabilirdi. Ben başka bir kitaptan da TKP/ML Halkın Yolu gurubunun da burada kaldığını okumuştum. Ebetteki sonraki yıllarda başkaları...

Ama aklıma gelmezdi, Abdi İpekçi'nin katili Mehmet Ali Ağca'nın Kartal Maltepe Cezaevinden kaçınıldıktan sonra, özellikle Mehmet Gürbüz ve yanında birkaç ülkücüyle evimin karşısındaki kahvehanede ve hemen ardındaki Karanlık Bakkal Sokağı'nın başındaki evde barındığı. O kahvehane evimin kapısının tam karşısındaydı. Bilemezdim elbet yıllar önce onun buralarda olduğunu. Daha öncede buraların müdavimlerinden birisiymiş Mehmet Ali Ağca. Sakızağacı 40 numaralı kahvede otururlarmış aranırken, hem de açık açık sohbet ettiklerini söylüyordu eskici Mustafa. Ülkücü Mehmet Gürbüz, mahallenin sayılı esnaflarından Salih Erdoğan adlı terziye zorla arkadaşlarına elbiseler diktirir dağıtırmış. Sonunda buna dayanamayan yılların mahallelisi terzi, bundan bıkar. Salih Erdoğan onların yüzünden sonunda mahalleyi terk etmek zorunda kalmış. Adam giderken ağlamış.

"Bunlar ne biçim milliyetçiler Çakallar bile yapmıyor bunların yaptığını. Ben emeğiyle geçinen sıradan bir terziyim. Daha kendime

takım elbise dikmedim onlar her gün benden takım elbise istiyorlar" diye yakınarak mahalleyi terk etmişti.

Türk Haber Müdürü Rıdvan Akar, Mehmet Ali Ağca'yı Maltepe Askeri Cezaevi'nden kaçıran er Bünyamin Yılmaz ile röportaj yapmış ve bir çok soruya yanıt vermiştir.

Mehmet Ali Ağca'yı Maltepe Askeri Cezaevi'nden kaçıran Bünyamin Yılmaz;

"Ağca'nın kaçırılması için bana emir verildi" dedi. "Söz verdim, tükürdüğümü yalamadım. Tek başıma kaçırdım." dedi. Firar sırasında topçu er olarak Maltepe Askeri Cezaevi'nde askerlik yapan Yılmaz, Mehmet Ali Ağca'nın cezaevinden gönderdiği pusulayı götürdüğü Oral Çelik'in kendisine verdiği 20 bin lirayla iki silahı İpekçi'nin katiline teslim ettiğini açıkladı.

Bünyamin Yılmaz kaçırma olayını tek başına yaptığını, fakat kaçırma için kimin emir verdiğini açıklamadı. Cezaevinden çıktıktan sonra 10 dakika yürüyerek TEM otobanına çıkmışlar ve herhangi bir arabayı durdurarak otostop yapmak istemişler. Fakat bir askeri otobüse binerek Mecidiyeköy'de inmişler. İlginç bir şekilde oradan Tarlabaşı'na gitmişler ve Mehmet Ali Ağca bir evin kapısını çalmış. Ağca;

"Halo dayı, Halo dayı Halo dayı" diye bağırmış ve kapı açılmış. Ağca ev sahibine yine bağırarak "Bünyamin'e bir şey olursa kendini ölmüş bil" demiş. Tarlabaşı'ndaki evde Hasan Hüseyin Şener, Mehmet Gürbüz ve Oral Çelik varmış. Bünyamin Yılmaz Ağca'yı Tarlabaşın'daki evde bırakarak Alibeyköy'de başka bir yere gitmiş.

Bunu öğrenince hemen bilgileri araştırma kalkıştım. Bu söyleşi de orada yaşananları desteklemişti. Yıllarca süren araştırmam da bunu doğrulayınca, daha sonraki suçlarla daha da renklenen Tarlabaşı'nda sırlar gittikçe artıyordu.

Robin Hood Özentileri ya da Suç Coğrafyasında Hayatlar

Beyoğlu'nda geceleri girilemeyen yerlerden biri hiç kuşkusuz ki Tarlabaşı'dır. Ağa Camisi'nin Hemen yanından aşağılara doğru kendinizi bıraktığınızda, yüzler de değişmeye başlar. Ağa Lokantası'nı geçtikten sonra Beyoğlu Lostra Salonu'nun ardında son yıllarda pıtırak gibi türeyen ucuz lokantalar. Bu lokantalar adlarını; "Bir Tat 1, Bir Tat 2, 3, dört gibi devam ettiriyorlardı. Oralardan birine oturup çorbanızı ya da yemeğinizi yerken bile, baktığınız yüzlerde bulurdunuz bazı hayat hikâyelerinde saklanmış gerçeklikleri.

Büyümüş göz bebekleri, titreyen bedenler, ağzının yerini bulamayan eldeki kaşıklar.

Evet artık Tarlabaşı Bulvarı'na yaklaşmış ve başka bir çizgiye doğru adımınızı atmış sayılabilirsiniz. Yürürken birden önünüzde beliren bir kuş gibi, birinden çarptığı, cüzdan ya da cep telefonuyla kaçıp size çarpan birini görebilirsiniz. Karışamazsınız, eğer tecrübeliyseniz yalnız olmadığını bilirsiniz. Güya arkasından koşarak onu yakalamaya çalışıyor görünenin onun koruması olduğunu, ya da kenarda sinsice olaylan izleyenlerden birinin, elindeki keskin bıçağı gömleğinin yenine sakladığını bilirsiniz...

Anlardınız artık ışıkları geçip başka bir mahalleye girildiğini.

Burada çete savaşları 1990'lardan sonra iyice artmıştı. Hele hele Beyoğlu'nda 200 binli yıllarda sokaklar yaşanmaz olmuştu. Özellikle Tarlabaşı'na girmek hele hele mümkün değildi. Buraları kapkaççılar ve uyuşturucu torbacıları iyice mekân tutmuş, her gelen mutlaka soyulmak zorundaymış gibi bir hava vardıb.

Bu dönemlerde mahallede bir isim ön plana çıkmaktaydı. O da yankesicilerin başı olduğu söylenen ve hâlâ cezaevinde olan Fırat Delibaş.

Basından herkesin tanıdığı çete reislerinin en ünlülerinden biri olduğu iddiasıyla yargılanan Fırat Delibaş'tı. Delibaş Operasyonu için 3 ay hazırlık yapıldığını yazmıştı gazeteler. Kalabalık bir gurubu olduğu söylenirdir Fırat'ın. Fırat Delibaş ismi kamuoyunda ilk kez, geçen

yıllarda Beyoğlu'nda meydana gelen bir çatışmayla duyuldu. 40'a yakın Bingöllü ve Diyarbakırlının Beyoğlu İmam Adnan Sokak'ta silahlı çatışmaya girmesinin, Bingöllü Gani Güner ile Fırat Delibaş'ın çetelerinin "pazar kavgası" olduğu söylenmişti.

Mahallede herkes herkesi bilmesine rağmen, yeni gelen çete üyeleri yine de mahallelilerden birilerinin canını yaktığı olurdu. Ama bu durum zaman içinde giderilirdi. Çalınan (zorla elinden alınan) çantalar küçük çocukların eline tutuşturularak mahallenin evine ulaştırılırdı.

Fırat Delibaş'ın mahalleye girişiyle birlikte çocuklar çığlık çığlığa bağırırlardı. Etrafını sararlardı. O da adamlarına ne kadar çoluk çocuk varsa hepsine para dağıtma talimatı verir, alkışlarla mahalleyi terk ederdi. Onun mahalleye girmesi büyük olay olurdu. Herkes bilirdi onun mahalleye girdiğini, ancak polis olmazdı o sıralar oralarda. Çocuklar en çok sevinenler olurdu onun gelişinden.

(Mehmet Ali Ağca'nın yıllar önce oturduğu, barındığı kahvehaneyi daha sonra Fırat Delibaş seçim bürosu olarak tutmuş. Yani orası bir siyasi partinin seçim bürosu olmuştu.)

Bu çeteler çoğunlukla geldikleri kentlerin adıyla anılırlardı. "Mardinlilerle Diyarbakırlılar çatıştılar." ya da "Hırsızlarla hapçılar çatıştılar".

Çocuklar söylerlerdi. Bazen bu sokak çatışmalarına bile dönerdi. Bu çatışmalar bazen gündüze de sarkardı. Uzun süren çatışmalarına tanıklık etmiştim birkaç kez. Polis çatışanların arasına girememişti. Çatışma saatlerce sürmesine rağmen, ne hikmetse basında haber olarak bile yer almamıştı? Birbirlerine küfrederek, açıktan Amerikan filmlerine taş çıkartan bir edayla çatışıyorlardı. Hatta balkondan çatışmayı izlerken, birilerinin onlara mermi taşıdığını bile görmüştüm. Sonra o kişiyi polis baskınında onların arasında görmüş ve durumu anlamıştım. Zaten Beyoğlu Emniyeti'nde de sık sık polislere yer değiştirildi. Nedendir bilmem!

Beyoğlu'nda insanların güpegündüz bile gasp edildiği günlerin birinde Edebiyatçılar Derneği ve TÜYAP'ın konuğu olarak İstanbul'a gelen Arap yazarlar birliği başkanı, Ali Okla Orsan ve şimdiki başkanı Dr. Hüseyin Cuma ve dört kişi daha evime konuk olacaklardı. Hepsi de prezidyum üyeleri gibi giyinmişlerdi. Takım elbiseleri içinde "janti"ydiler. Bu da yankesicilerin iştahını kabartırdı her daim. Bilirdim. Tam sokağa giriyorduk ki, etrafımızın inceden sarıldığını

fark ettim. Hemen orada tanıdıklarımdan birilerini bularak bize korumalık yapmalarını rica etmiştim. Ondan sonrada bizim etrafımızı saranların etrafları sanılmıştı birden. Anlamışlar ve geri çekilmişlerdi. Suriyeli konukların bundan haberleri bile olmamıştı. Edebiyatçılar Derneği Başkanı Gökhan Cengizhan gide gele alışmış ve hayretle olayları izliyordu.

Arapçaya en çok edebiyat eseri çeviren ressam, çevirmen sevgili Abdülkadir Abdelli ise eve geliş gidişlerinde;

"Ben Arabım, Şam'dan bilirim bu tür olayları" dese bile yine de şaşkınlığını gizleyemezdi.

Alışmak kolay değildi Tarlabaşı'nın iklimine.

Sonradan ona anlatmıştım, ilk ekibin beni tanımadıkları ve mahalleye yeni yerleştikleri zamanları. (Onlar gezici gruplar olarak çalışıyorlardıb.) Sonraki ekibinde mahalleden tanıdığım kişiler olduğunu anlatmıştım ona.

Suriyeli konuklar rahatlıkla evimde kalıp gitmişlerdi. Suçla renklenen simaların da barınağıydı ara sokaklar.

Tarlabaşı'nın Şekillenmeye Başladığı Yıllar

Beyoğlu'ndaki yeri itibarıyla Tarlabaşı, kuzeyinde meşhur Dolapdere Caddesi, güneyinde Belediye Başkanı Bedrettin Dalan zamanında açılmış, doğusunda yeni bir projeyle süslenmiş Talimhane, batıdaysa Kasımpaşa vardır.

Tarlabaşı'nın kuruluş öncesinde Pera'ya ve İstiklal Caddesi'nin şekillenmesine şöyle bir göz atacak olursak; şunları hatırlamamız gerekcektedir. İstiklal Caddesi'nin ilk şekillenmeye başlaması Haliç'in İstanbul yakasının ve karşısındaki Galata'nın aksine, Bizans döneminden sonraya rastlar. Bizans döneminde, Galata surlarla çevrili Cenova kolonisiyken çeşitli Latin topluluklarını, Katolik ruhbanının kilise ve manastırları içinde barındırırdı. Haliç'in bağlar bahçeler içindeki bu tepesine Pera (karşı yaka, öte yaka) denilirken, nüfusun hemen tamamı surlar içinde yaşamaya başlar. Doğuda Boğaziçi'ne, batıdaysa Haliç'e hakim olan bu tepe, bağlar, bahçeler, mezarlıklar, koruluk ve av alanlanıyla kaplıdır. Bizans döneminde Galata'nın canlılığı ve ticari özellikleri, tarih kitaplarında o muhteşem zamanların hatıralarıyla doludur.

İstanbul'un Osmanlılar tarafından fethedilmesinden ve şehrin üç gün üç gece yağmalanmasından sonra, surlar içine sığamayan Latinler, dışanı doğru taşmaya başlamışlardı. Onlar için de en yakın ve uygun yer bir taraftan Boğaz'a, diğer taraftan da Haliç'e bakan yamaçlardır. Bir taraftan buraya yerleşilirken tepe boyunca uzanan dar yol da yavaş yavaş değerlendiriliyordu.

Tarlabaşı, Osmanlının en parlak dönemlerinde 1535'te Fransızlarla, İtalyanlarla başlayan ülkelerarası elçilik bulundurma uygulaması sonucunda Beyoğlu'na yerleşen elçiliklerde çalışan üst düzey yöneticilerin ve bunlara ek olarak Beyoğlu'nda yaşayan Levantenlerin ve gayrimüslimlerin işyeri ve konutlarında çalışanların, konut alanı olarak kurulmuştur. Ta Cenevizliler Galata Kulesi'ndeyken Pera onların avlusu ve bahçesi gibiymiş. 1600'lü yıllardan sonra yavaş yavaş küçük evler yapılmaya başlanmış. Bir nevi müştemilatların yer aldığı bir mahalle olarak kurulmuştur.

İlk yıllarında Tarlabaşı evlerinde dar gelirli ailelere yaşamaya başlar.

Zenginliğin yanı başında o kadar olmasa da yine de fena sayılmayan bir hayatı kurmaya başlamışlardı. Pera yüksek sınıfın eseriydi sonunda Tarlabaşı. Evet ama bu sınıfa hizmet edenlerde yakınlarda onlar kadar olmasa da, orta halli bir hayat sürmeliydi. Bu sınıf o yörede zengin bir hayat başlatmıştı. O zaman onlar kadar zengin olmayan başkaları da bu yakınlarda ev sahibi olmaya başladılar. Onlar da aynı mimari akımı izlediler ama evleri daha mütevazıydı. Tarlabaşı, Beyoğlu'nun daha alt sınıfı, genel olarak hizmet sınıflarının yerleşim yeri oldu. Beyoğlu, eski statüsünü kaybedince Tarlabaşı bundan daha önce etkilendi. 1950'lerden sonra azınlıklar İstanbul'u terk edince buralara Anadolu'dan gelen yoksul halk yerleşti. Bugün Tarlabaşı fakir bir semt ama, ilginçliğini kaybetmiş değil. Bu dar, yılankavi sokaklar her zaman sırlarını açık etmeden sizleri aralarında görmek ister.

Tabii bu evler yapılırken her şeyiyle karışık yapılmış, yani her birinin mimari özelliği farklı. Osmanlı, Rum, Ermeni, Süryani mimarisi iç içe geçmiş durumdadır.

Her evin altında sarnıçları vardır. Çatılardan akan sular bir olukla toplanarak sarnıçta biriktirilir ve mahalleli günlük ihtiyaçlarını yani temizlik vb. ihtiyaçlarında buradan aldıkları suları kullanırlardı. Sakalanın sırtlarında, eşeklerin, atlarının üstünde taşıyıp getirdikleri suları da içme suyu olarak kullanırlardı. Sokak aralarına dalarsanız, sizlerde tanık olabilirsiniz evlere. Karma mimarinin en önemli örneğini bulursunuz Tarlabaşı'da.

Tarlabaş'ındaki evler öyle alelade yapılmamış. Bölgedeki mimari, Cadde-i Kebir (İstiklal Caddesi) üzerinde yer alan konutların küçük birer kopyası gibidir. Dışarıdan bakıldığında da alt gelir guruplarının yaşadıkları bir mahalle olarak düşünemezsiniz o yüzden.

16. yy'da iyiden iyiye belirginleşen Pera'da, Fransız elçiliği bir veba salgınından sonra Pera (Beyoğlu) bağlarının içindeki ve bugünkü İstiklal Caddesi'ne çok yakın bir konuta taşınır, sonra da Maison de France (Fransız Sarayı) inşa edilir. Bu olaydan sonraysa, Grand Rue de Pera'nın çekirdeği oluşturulmaya başlanır. Galata'nın ve giderek Pera'nın ticari önemi arttıkça, İstanbul yakasındaki Venedik, Pisa, Amalfi kolonileri de Pera bağlarına taşınırlar. Bu dönemlerde Avrupa'dan hem İtalya yarımadasından, hem de Osmanlı imtiyazlarına sahip Fransızlardan, ama aynı zamanda Hollandalılar ve İngilizlerden de gelip yerleşenler soylular da olacaktır.

19. yy'a girildiğindeyse Grand Rue de Pera eksenli Beyoğlu hâlâ bir çeşit sayfiye yeri ya da Galata'nın bir banliyösü gibiydi. Cadde-i

Kebir'in bugünkü tarzının gerçek şekillenmesi 19. yüzyılın ikinci yarısında başlamıştır. Yani Tanzimat döneminin bir ürünü olarak büyür ve gelişir bu cadde. Osmanlı toplumunun bin bir güçlük içinde reformlarla Batı'ya açılması, birçok Osmanlı aydınını da, Avrupa yaşam tarzına "alafranga" veya "Frenk usulü" denilen yaşama yönelttiği gibi, İstanbul'daki Levantenlerin ve konuk Avrupalıların islahatlarla elde ettikleri imtiyazlar birleşince Grand Rue de Pera birdenbire lüks, şık binaların yapıldığı, Avrupalı dükkânların, eğlenme ve dinlenme yerlerinin açıldığı son derece önemli bir merkez haline dönüştü. Özellikle Abdülaziz döneminde bu durum iyice hızlanmıştır. Bu dönemde sokakların taşla döşenmesi, gazla aydınlatılması, kanalizasyonların yapılması, daha sonra elektriğin getirilmesi, Tünel'in inşası, atlı tramvaylar, elektrikli tramvaylar vb ile çok sayıda altyapı hizmeti gerçekleştirildi. Bütün bu hizmetler özellikle Tünel-Taksim ekseni aksında yoğunlaşmaktaydı.

İşte tam bu yıllarda Pera'nın büyümesi doğal olarak Tarlabaşı'nın kurulması gelişmesine de ön ayak oldu. Taksim ekseniyse Cadde-i Kebir'in gelişmesinin yanında servet, zenginlik, ihtişam bu caddede toplanırken Tarlabaşı'da nasibine düşeni alıyordu.

20. yüzyıl'ın ilk yıllarında Osmanlının içine düştüğü durum savaşlar, işgaller ve karartmalara rağmen adı Cumhuriyetin ilanından sonra İstiklal Caddesi'ne dönüşen cadde o günlere tanıklığını yer yer yansıtmaktadır. Sinema ve tiyatrolarıyla, önemli lokantalarıyla, kefeleriyle, pastaneleri ve otelleriyle cadde görkemini her koşul altında sürdürdü, belki de en olağanüstü dönemini 1917 Ekim Devrimi'nden sonra oradan kaçıp gelen Beyaz Rusların kültürleriyle, müzikleriyle, alışkanlıklanıyla, özgül giysileriyle, askeri üniformalarıyla caddeyi ve arka sokaklarında yaşayan hâlâ bir restoran bulunmaktadır.

Genç Türkiye Cumhuriyeti bin bir güçlükle kurulurken, gelişmesine paralel olarak elbette başka yerlerden daha şanslıdır Tarlabaşı. Çünkü kadim bir tarihi oluşmaya çoktan başlamıştır.

Cumhuriyetin ilanından sonra geçen zaman içinde, belli bir Türkleştirme politikası izlenmeye başlandı. Ama yine de Beyoğlu ve onun ekseni olan İstiklal Caddesi değişik renklerini, ilk yıllarda korumayı başardı. O dönemde Beyoğlu içinde birçok sayıda dilin konuşulduğu, Osmanlılarda yaşayan etnik toplulukların, pek çok ulustan Levanten'in ya da yabancının yaşadığı, gezdiği, eğlendiği, alışveriş yaptığı bir yerdi. Ama yavaş yavaş çekilmeye başladılar bu insanlar. Zaman içinde Levantenler azaldı, II. Dünya Savaşı sonrasında

gayrimüslimlere uygulanan Varlık Vergisi'yle de iyice azalamaya başladılar. 6-7 Eylül Olayları ile zirveye ulaşan politikalar İstanbul'dan göçlerle sonuçlandı, özellikle Rum nüfus düştü, bundan sonra İstiklal Caddesi eski kimliğine bir türlü dönemedi ve yeni bir kimlikte kazanamadı, tersini yaşamaya başladı.

Böylece Beyoğlu ve İstiklal Caddesi yavaş yavaş köhneleşmeye, yoksulaşmaya terk edildi. Binalar bakımsız kaldı, yıkılıp yerlerine çirkin ve ucuz yapılar inşa edilmeye edildi.

Cumhuriyet tarihimizde önemli bir milat olan 1950'lerde yavaş yavaş başlayan büyük kentlere olağanüstü göçlerden, en çok nasibini alan İstanbul oldu tartışmasız. Taşı toprağı altın olan İstanbul Anadolu'dan gelenlerden yoksullaşarak gecekondu semtlerini oluştururken, lümpenleşenler de İstiklal Caddesi'nin yan sokaklarını mesken tutuyorlardı. Sayısız kahvehane, aşhane, batakhane erkek olsun, kadın olsun lümpenlerin barınağıydı ve hepsi de İstiklal Caddesi ekseni etrafında toplanmışlardı. Bunlar Tarlabaşı'nda yer bulabildikleri için mekânları burası olmaya başladı. Sanki suç gettosu oluşmaya o tarihlerden itibaren başlamış gibiydi.

Varlık Vergisi Sonrası Tarlabaşı

Kasım 1942'de yasallaşan Varlık Vergisi, İstanbul'da yaşayan gayrimüslimlerin hayatlarını zehir etmiş ve onları yeni acılara gark etmişti. Sürgün ve ölümü yaşadıkları yerde hemen hemen tüm mallarını ellerinden alınmış ve ülkeyi terk etmek zorunda kalmışlardı.

Atina sokaklarında gezerken yaşlı bir kadın bizim Türkçe konuştuğumuzu duyarak yanımıza kadar gelerek kınık dökük bir Türkçeyle; "İstanbul'dan mı?" diye sorduğunda gözleri yaşarmıştı. Çok kötü olmuş ona söyleyecek söz bulamamıştım. Oturduğumuz bir parkın bankında anlattıkları inanılacak gibi değildi.

Hayattı işte yaşamıştı. İnkâra ne hacet.

Sokaklarında Yürürken Kurulan Düşler

Birazdan Tarlabaşı Bulvarı'na ulaşacaktım. Yorgun sabahında Tarlabaşı'nın, kurduğum düşlerde kelebekler uçuşuyordu. Bulvara yaklaşmak üzereydim ki; herkesin bildiği transseksüellerin seks işçiliği yaptığı apartmanın önünde, geceden kalma apartmanın eşiğine oturmuş, peruğunu çıkartıp dizlerinin üstüne koymuş bir halde gördüm onu. Tiraşı geceden uzamıştı. Toplumdan intikam alır gibiydi oturduğu yerde. Gelip geçenlere aldırdığı da yoktu. Zaten sabahın ilk saatlerinde lokantalarda bulaşıkçılık yapanlar daha erken gitmiş, geriye işlerine gitmekte olan az sayıda insan kalmıştı sokaklarda. Yan yana İki evleri vardi kerhane olarak işlettikleri.

Gece sokağa girenler çoğunlukla şaşırır kalırlardı onların ışıltılar içindeki hallerine. Kadın ya da erkek olduğunu ayrıt edemeden, onların çağrısına uyanlar olurdu. Hemencecik üst odalardan birine götürürlerdi gece zamparalarını. Eğer bilirlerse ki, mahalleden birileri geçiyor sokaktan, onlara asla laf atmazlardı, hatta mahallenin insanlarından gece sarhoş ya da başka şekilde sokağa giren olursa onları gizliden ya da açıktan korurlardı. Eğer varsa arkalarından gelen birileri, hemen engeller onlar için kavga bile ederlerdi. Renkli simalardı kendi aralarında yanlarından geçerken söylediklerini anlamazdınız.

Şimdilerdeyse gizli evlerin dışında açık açık çalışan Sakız Ağacı Caddesi'nde iki transseksüel kerhanesi halen çalışmaktadır. Mahallenin gece renkleri arasında işlerine devam etmektedirler.

Eşikte oturan eşcinselin hali kendineydi. Hayallerinin ortasındadır belki diye düşünerek ona günaydın diyememek içime oturmuştu. Onu görüp göremezliğe geldiğimde attığım o ilk adımda. Dilime nereden geldiyse gelmiş yerleşmişti, ta yıllar öncesinden bildiğim o şarkı.

Günahkar Sokaklar Tarlabaşı'nda

Kim derdi ki yıllar sonra benim mahallem olacak ve orada hayatımın uzun yıllarını geçireceğim. Düşlerim yarım kalmıştı hayatın gerçekliği karşısında.

Acıların kadını Bergen vardı bir zamanlar. Çoğumuz bilirdik onun şarkılarındaki ezikliği. Hele onlardan biri vardı ki hep kulaklarımdadır. "Günahkar Sokaklar Tarlabaşı'nda" diye başlar ve öyle devam ederdi. Şarkılarıyla ve trajik hayatıyla hep konuşulurdu tabii sesinin güzelliğiyle de.

Bergen - Acıların Kadınıyım

Yıllar yılı dert yolunda ne ilk nede
Sonuncuyum kahrediyor hayat beni
Ben acılar kadınıyım
Söylemiyor kimse derman öyle zor ki mutlu olmak
Yüreğimde büyük ferman acıların kadınıyım
Sevdalardan darbe yedim şu gönlüme sev mi dedim
Ömrü yâre kul eyledim acıların kadınıyım
Çekip gitti sevilenler gariplerdi ezilenler
Dünya sizin sevmeyenler
Ben acılar kadınıyım
Sevdalardan darbe yedim şu gölüme sev mi dedim
Ömrü yare kul eyledim acıların kadınıyım
Ben acılar kadınıyım
Çekip gitti sevilenler gariplerdi ezilenler
Dünya sizin sevmeyenler
Ben acılar kadınıyım

Günahkar sokakların birinde. Günah neyse sahi? Onun yaşantısından bir kesit gibiydi orada yaşanların bir kısmı. Çıktıkları yerlerde üstlerinden arabalar geçirilen horlanan ama geceler onlarla birlikte olmak için can atan birileri de vardı bu hayatta. Müşterilerinin çoğunluğu ne yazık ki genellikle muhafazakar kesimdendi. Tanıklıklarımız olmuyor değildi. Nasıl yaşarlarsa yaşasınlar seçtikleri hayat onlarındı. Sonuçta komşularımızdı onlar. Hepsi birer renkti.

Üstüne üstlük özellikle nam-ı diğer Beyoğlu'nun belalısı komiser Hortum Süleyman'ın Cihangir Ülker Sokak'ta yaptıkları biliniyordu. Ülker Sokak'ta yaşanan olaylardan sonra Hortum Süleyman'ın şimdilerde; "Eh epey otoparkı olduğu söylenir." Elbette onun bunlara devletten maaşla sahip olduğunu söylemeyiz. Eğer öyleyse bütün sıradan devlet memurları çok zengindir ülkemizde ve ağlamaları boşunadır.

Tarlabaşı sonunda onlar içinde bir sığınak olmuştu bu saldırılardan sonra.

Karanlığın içinde ışıkları söndürülmüş polis aracı kapıya yaklaştığında, onlardan biriyle mutlaka el sıkışıp tokalaşılıyordu. Bu da bilinen gerçeklik ama üstüne konuşan olmuyordu. Yani her şey danışıklı dövüş gibiydi bu karanlık sokaklarda.

Fuhuş sektörü bütün canlılığıyla gününüzde de sürmektedir. Özellikle iki apartman günümüzdü de eşcinsellerin açıkça işlettikleri evlerdir. Sakızağacı'nda ki bu binanın yanında hırsızların sığındığı metruk bina, hemen ötede Tarlabaşı bulvarı. Polis sirenleriyle birlikte evlere kaçış, ancak çam yarması bir travestinin koşarak otomobilindeki polisin eline sıkıştırdığı paraları. Ve tabii ki çevreden görenler başlarını önlerine eğmeleri. Yoksa iki dakika sonra donlarına kadar aranmaları işten bile değildi. Olmadı nezarethanen yolu açıktı ve elbette ki suçunun türü de;

"Görevli polise mukavemet."

Yani savunma baştan hazırdı.

(Sahi öyle ölmemiş miydi mülteci Festus Okey. Beyoğlu nezarethanesinden ölüsü çıkmıştı sorgulanmadan ölmüştü. Mukavemet etmiş ve ölmüştü. Muhtemelen başını karakolun duvarına vurmuştu!)

Polis otosu genellikle gece kerhaneye yaklaşırken söndürdüğü ışığını, avucunun orta yerine toka edilen belirli bir miktar parayı aldıktan sonra, yeniden ışığını açarak başka karanlık sokaklara direksiyonunu kırardı. Görürdük hepimiz bunu. Onlar da aldırmazlardı bu duruma. Herkesin bildiğini bilirlerdi para avuçlarına toka edilirken. Ardından kerhanenin ağır demir kapısı açılır ve boyalı perukları göbeklerini aklayıp sonradan oluşan memelerini ortaya koyan giysileri içinde, müşteri beklemeye devam ederlerdi. Yazın kavurucu sıcağı ve kışın soğuğu işlemezdi onların giysilerinin içinde sergiledikleri vücutlarına.

Mahallenin fırınından ekmek alırken ya da evlerinin altındaki bakkaldan ihtiyaçlarını giderirken hep başlarını yere eğerken görürdüm onları. Ama aralarında çirkefleri de yok değildi. Gece bakkaldan prezervatif isterlerken utana sıkıla; "çikolata istiyorum" diyen hallerinden eser kalmazdı, içtikleri şeylerden sonra. Ama hepsi öyle değildi. Bambaşka bir hale bürünüyorlar, kaçtıkları yerde dışlanmış bir hali yaşıyorlardı.

Onların eğlenmek için gittikleri Bulvardaki; Buluş, Arzu'nun Yeri ve daha ileri de Gel De İçme adlı barlar, müzikholler vardı. Oralarda başka başka hayatlara tanıklık ederdiniz. Yeter ki dışarıdan gelen “keriz" olmayın. O zaman yandığınızın resmi olurdu.

Hepsinin de demir kapılarında, pencerelerinde kalın demir kafesleri, o kafeslere takılmış kocaman kilitleri vardı. Bazı pencerelerin tek hayat belirtisi dantelli perdeleriydi.

Buradaki eşcinsellerin birçoğu Adana, Kars, Diyarbakır ve Mardin'den gelenler oluşturuyordu. Hava kararınca gecenin ve insanların öteki yüzünde devriyeye çıkarıyordu. Gözlerinin altı morarmış ya da göz bebekleri irileşmiş hallerde. Çoğu içki, hap, esrar kullanıyordu. Etrafta harman olan bazı bıçkınların, onlardan esrar, hap istediklerine de tanık olmuşluğumuz vardı gecenin bir yarısında. Hap olarak extacy ve roch kullanıyorlardı. Extacy eğlenmek, mutluluk için, roch ise cesaret vermesi için kullanılıyordu. Hemen hemen hepsinin çantasında biber gazı bulunuyordu. Çünkü kesici ve delici aletler suç teşkil ettiği için biber gazını tercih ediyorlardı. Ateşli silahlardansa genellikle uzaktılar.

O sokaklardan birinin adı meşhur Ziba Sokağı'ydı. Sonradan adını değiştirerek Kurtuldu Sokak yaptılar. Yani şimdiki Ziba Sokağı'nda sağlı sollu randevuevleri vardı. Sperm kokan bu sokaktan geçmek her babayiğidin harcı değildi. Kapılarda duran fedailer bıyıklarını burarak ak ceplerindeki soğuk demirlerin gücüyle afilli afilli etrafa bakışlar firlatırlar, kapılarına gelen hovardaları içeri alırlarken de, onların ne kadar para harcayabileceklerini kestirmeye çalışırlardı. Eğer kalantorlar düşmüşse onların icaplarına karanlık sokaklardan birinde bakarlar ve adamın donuna kadar alıp üstelik canları isterlerse de bir hatıra olarak yara izi bırakırlardı. Hem de görünebilecek bir yerlerine.

Hele Madam Roza'nın randevu evi en bilinenlerdendi. O da benim evimin karşısındaki apartmanın karşısından ikinci bina idi. Roza gittikten sonrada herkes ondan bahseder dururdu. Berber Hasan onların hayatlarının renklerini anlatırken, iç geçirmişti bir keresinde.

"Madam Roza hovardanın dilinden anlardı. Her hovardayı da içeriye almamakla meşhurdu. Sakızağacı 42 numarada ev çalıştırırdı. Ev şimdi hırsızların sığınağı durumunda.

"Ey be Roza Batyoz, Ohannes kızı Madam Roza, şimdi senin ev vakıflarda ve yıkılacak. Ömrü buraya kadarmış. Seni tanımadım ama ünün bu zamana kadar yaşamış baksana. İşte gün geldi saat vurdu ve senin hayatının ateşi sessizliğe büründüğün yerde bu satırlarda yerini buldu" diye iç çektim.

Eh, mahallenin ve Beyoğlu'nun meşhurlanı da yok değildi tarihimizde. Madam Atina, Lüks Nermin, Ayşe Nimet ve Zurnik. Zurnik adına birçok fıkralar üretilmiştir sonradan. En iyi müşterileri devlet erkâni ve ülkeye resmi ziyaret için gelen devlet adamlarıymış. Hatta Endonezya Devlet Başkanı Sukarno'ya hastalık bulaştırdığı gerekçesiyle 27 Mayıs İhtilâl'ı esnasında içeri alınmış ve ifade vermiştir. Oysa Sukarno'ya giden kız Zurnik'in değil, Lüks Nermin'den gönderilen genç bir sermayedir.

Zurnik'in bir şehir efsanesi gibi anlatılan hayatına dair pek fazla bilgi ve belge yoktur. Uzun zaman Yeşilçam Sokağı'ndaki kahvelerde vakit geçiren Zurnik'in piyasanın en meşhurlarından biri olarak tarihindeki yerini almıştır.

Edebiyatımızda Tarlabaşı 1930-1950'lerde Beyoğlu

İstiklal Caddesi'ne Beyaz Ruslar damgasını vuruyor. Yedi Meşaleciler, vb. Türk Edebiyatı Beyoğlu'nda besleniyor. Beyoğlu, Avrupa eğitimli entelektüel kesimin mekânı oluyor. Sinemalar altın çağını yaşıyor. Türk Sineması Beyoğlu'nda doğuyor. Latin harflerinin kabul edilmesinin ardından sokak adları değiştiriliyor. Sınırlı kentsel düzenlemeler yapılıyor: Taksim Meydanı, Taksim Gezisi, Galatasaray Meydanı vb.

Tarlabaşı denildiğinde edebiyatımıza kazandırılmış en kült kitap şüphesiz ki sevgili Metin Kaçan'ın "Ağır Roman'ıdır. Bu roman oraları en iyi anlatan kitaptır.

Ercüment Uçarı'nın daha bulvar açılmadan yazdığı Ziba Sokağı adlı şiir kitabını anmak istiyorum burada. 1928/ 1996 yılları arasında yaşayan şairimizin önemli şiir kitaplarından biridir bu kitap.

Sait Faik ise öykülerinde kullanmıştır.

Demir Özlü'nün en güzel öykülerinden biri olan "Bunaltı" Tarlabaşı'nda geçer.

Sarp Bengü ise hala Tarlabaşı'nda yaşayan yazarlarımızdandır. "Acı Sigara" adlı eseri önemlidir Tarlabaşı'nı tanımak adına. Başkahramanı annesi, babası, anneannesi, dedesi; hepsi İstanbullu ve kendisi de Tarlabaşı'lıdır.

Bunun dışında kısa sürelerle yolunu Tarlabaşı'na düşüren şair ve yazarlar olmuştur.

6/7 Eylül olaylarında Tarlabaşı

6/7 Eylül olaylarını, İstanbul tarihinin, hatta cumhuriyet tarihinin en trajik olaylarından biri olarak da anabiliriz. Olaylar, Kıbrıs'ta Türklere yapılan baskılar bahane edilerek, 1955 yılında Türkiye kamuoyunun gündeminde baş köşeye oturtulmuştur. Londra'da Kıbrıs temaslarına devam ederken, Atatürk'ün Selanik'teki evinde bir bomba patlamasıyla ilgili haber önce 6 Eylül 1955 günü saat 13.00 haberlerinde radyoda yayımlanmıştı. Bunun üzerine; "Atamızın evi bombalandı" manşetiyle ikinci baskı yapan Mithat Perin'in sahibi, Gökşin Sipahioğlu'nun yazı işleri müdürü olduğu Demokrat Parti yanlısı bir gazeteydi. İstanbul Ekspres; genelde tirajı 20 bin civarındayken, 6 Eylül'de 290.000 basmış ve o dönemde kurulmuş olan Kıbrıs Türk'tür Derneği üyelerince bütün İstanbul'da halkı galeyana getirmek üzere satılmış ve dağıtılmıştır.

Gazetenin aynı baskısında Kıbrıs Türk'tür Derneği Genel Sekreteri Kamil Önal "Mukaddesata el uzatanlara bunu çok pahalıya ödeteceğiz, ödeteceğimizi alenen söylemekte de bir mahzur görmüyoruz" diye bir yazı kalemi almıştı. Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti'nin önayak olmasıyla ve diğer gençlik örgütleri, meslek kuruluşlarının da katılımıyla bazı resmi ve gayri resmi makamların telkin ve teşvikiyle oluşturulan güruh dışarıdan toplatılmıştı.

İlk saldırı saat akşamüzeri Şişli'deki Haylayf adlı bir pastaneye yapıldı. Akşam üstü başlayan olayların ardından, Kumkapı, Samatya, Yedikule, Beyoğlu'na geçerek gayrimüslimlerin toplu olarak yaşadığı birçok semtte, önce Rumların, ardından da Ermeni, Yahudi ve hatta yanlışlıkla bazı Türklerin dükkânlarına saldırarak yağmaya başlamıştı. İstanbul'daki Rum azınlığın ev, işyeri ve ibadet yerlerine yönelik bu saldınlarda emniyet güçleri karışmıyordu. ("Dünya hepimize yeter" diyen değerli insan Sarkis Çerkezyan bana Kumkapı da olanları uzun uzun anlatmıştı evinde.) Rum vatandaşların adresleri hakkında önceden bilgi sahibi olan, 20-30 kişilik organize birliklerin, kent içinde rahatça istedikleri yeri yağmalamalarında kolaylıklar gösterilmişti.

Ertesi gün yani 7 Eylül sabahına kadar süren saldırılarda aralarında kilise ve havraların da bulunduğu 5.000'den fazla taşınmaz mülk tahrip edilmişti ve milyonlarca dolarlık mal sokaklara saçılıp, yağmalanmıştı.

İstanbul'un azınlıklarının yoğun yaşadığı yerlerde yağmalar aynı yöntemle yapılıyordu. Önce dükkânların vitrinleri taşlayarak kırılıyor ardından da demir parmaklıkları kaynak makineleri ve tel makasları yardımıyla açıyorlar, ardından içerideki alet ve makineleri dışarıya çıkartarak paramparça ediyorlardı.

Bu vandalizmden ibadet yerleri ve mezarlıklar da payını alıyordu. Kiliselerin içindeki kutsal resimler, haçlar, ikonalar ve diğer kutsal eşyalar tahrip edildiği gibi, İstanbul'da bulunan 73 Rum Ortadoks kilisesinin tamamı ateşe verilmişti.

Daha sonradan da ortaya çıktığı gibi İzmit ve Adapazarı'ndan gelen yağmacılar, geldikleri yerlere geri dönmek üzere Haydarpaşa İstasyonu'na geldiklerinde de, üzerlerinde yağmaladıkları mallar vardı.

Ülke basınına göre 11 kişi, bazı Yunan kaynaklarına göre 15 kişi öldürülmüştür. Bunu şuna yorumlayanlar çoktu; oluşturulan gruplara saldırı sırasında "ölü olmasın" emri verilmesi ölüm sayısın az olmasının önemli sebebiydi. Resmî rakamlara göre 30 kişi, dış basına göre de 300 kişi yaranmıştı olaylar sırasında. Yine resmi rakamlara göre 60 olan tecavüze uğrayan kadın sayısı, utanmalarından veya korkmalarından dolayı şikayette bulunamayan kadın sayısıyla birlikte 400'e yakın olduğu tahmin edilmektedir.

4.214 ev, 1.004 işyeri, 73 kilise, bir sinagog, iki manastır, 26 okul ile aralarında fabrika, otel, bar gibi yerlerin bulunduğu 5.317 mekân saldırıya uğramıştır.

Demokrat Parti hükümeti zarara uğradığını tescil ettiren vatandaşlara toplam 60 milyon Türk Lirası civarında tazminat ödemiştir.

Bu olayları çıkartanlar olarak da, Türkleri provoke eden Rumlar gösterilmişti. Ancak olaylar sonrasında da görüldü ki; 6-7 Eylül olaylan sadece Kıbrıs'la ilgili olarak Rumlara karşı yapılmış bir misilleme değildi. Bunun bir göstergesi de, tahrip edilen işyerlerinin sadece yüzde 59'u Rumlara aitken, kalan yüzde 17'si Ermenilere, yüzde 12'si Yahudilere aitti. Hatta dönmelere ve Müslüman olmuş Beyaz Ruslara ait mekânlanın bile saldırıya uğraması bu tezi hayatın içinde çürütmüştür.

Olayların başladığı saatlerde başbakan Adnan Menderes saldırılanın kontrol edilememesi üzerine Sapanca'dan çağrılarak sıkıyönetim ilan edilmişti.

Daha sonra bu olaylarla ilgili olarak önce 3.151 kişi tutuklandı. Sonradan bu sayı 5.104'e yükselmişti. Tabi her zaman ki gibi her şey sonuçsuz kalmıştı...

Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti Başkanı Hikmet Bil ve bazı üyeleri cezaevine girmiş, ancak; "Ya bizi serbest bırakırsınız ya da biz bazı şeyleri ifşa ederiz" deyince serbest bırakılmışlardı. Olaylar yine ne idüğü belli olmayan halkın üzerine kalmıştı. Çünkü mahkemede, "Türk milleti galeyana geldi, olayları gerçekleştirdi" denildi. Kimse ceza almamıştı. Ne ilginçtir ki bu olaylar sonrasında Demokrat Parti iktidarı komünistleri suçlamıştı. Aralarında Aziz Nesin, Nihat Sargin, Kemal Tahir, Asım Bezirci, Hasan İzzettin Dinamo ve Hulusi Dosdoğru'nun bulunduğu tanınmış komünistlerle ölmüş dört komünist hakkında dava açılmıştı. İsmet İnönü o günlerde hükümeti ağır bir dille eleştirerek; "Gerçek suçluları takip yerine suçsuz vatandaşlara işkenceyle suçlayan" bir konuşma yapmıştı. Menderes, bu konuşma için İnönü'ye, "Paşam vatan bu konuşmayı affetmeyecek" diye yanıt vermişti. Dava beraatla sonuçlanmıştı. Kısa süre sonra Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti de kapatılmıştı.

6/7 Eylül olaylarının ardından, Türkiye'de yaşayan binlerce Rum Türkiye'den göç etmek zorunda kalmıştı.

Bu olayları halen yaşayan Tarlabaşı tanıklarından dinleyelim.

Nilüfer Zengin'in yaptığı söyleşiden:

İstanbul'un en eski Rumca gazetesi Apoyevmatini'nin Genel Yayın Yönetmeni Mihail Vasiliadis, 6-7 Eylül olaylarını yalnız o iki günü ele almakla anlamanın mümkün olmadığını, olayın bir zincirin halkası olduğunu söylüyor.

"6-7 Eylül azınlıkları, ulus-devlet çerçevesinde nereye konacağı bilinemediğinden asimile etmek, eritmek yoluna giden bir düşüncenin mahsulü. Müslüman olmayan azınlıkların daha kolay eritileceği düşünüldü. Dini farklılığın olduğu azınlıkları eritmek kolay olmuyor."

Vasiliadis 6-7 Eylül'ün bir halkasını oluşturduğu zincirin diğer halkalarının azınlık erkeklerinin 1941'de 22 yaşından 42 yaşına kadar Bayındırlık Bakanlığı emrine verilmesi, Varlık Vergisi, "Vatandaş Türkçe konuş" uygulaması, azınlıkların bazı işlere alınmaması olduğunu söylüyor, "Sınır dışı etmek, altın vuruş oldu" diyor. "6-7 Eylül spontane bir olay değil. Kıbrıs sorunu fırsat bilinip ortaya konmuş ve başarıyla uygulanmış bir

psikolojik harekattır. Şöyle ki yalnız o 6 Eylül'den önceki 1-2 ay döneminde değil ondan çok önce bu kamuoyu oluşturulmaya başlandı."

"Mahallemde ki Ali bana tuhaf bakmaya başlamıştı"

Bu zeminin nasıl oluştuğunu Vasiliadis şöyle anlatıyor:

"Yasalarla uygulanan tedbirler dışında çoğunluğu azınlığa düşman etme politikası güçlendirildi. Kıbrıs'ta yaşayan Yunan asıllı Kıbrıslılara Kıbrıslı yerine 'Rum' dendi. Bunu o dönemin basını da benimsedi. Türklerde infiale neden olan, Kıbrıs'ta meydana gelen olaylar insiyaki bir biçimde, Türkiye'deki Rumlara mal edilmiş oldu."

Vasiliadis 6-7 Eylül 1955'te 15 yaşındaydı. Tarlabaşın da, Emniyet Müdürlüğü'nün bulunduğu binanın öbür köşesinde oturuyorlar. Babasını kaybettikten sonra çalışmaya başlıyor. O yıl eylül ayı da yaz tatiline denk geldiği için Vasiliadis bir mefruşatçıda çalışıyor.

"Mahallemde birlikte oynadığım Bülent, Ali, bana tuhaf bakmaya başladı. Yazılıp çizilenleri okurken etkilenmemelerine imkân yoktu."

"6-7 Eylül'den kısa bir süre önce, mefruşatçıların olduğu, Mısır Çarşısı'nın arkasındaki Rıza Paşa yokuşunda hiç tanımadığımız kişiler peyda oldu. Bunlar o köşeden başlayıp Eminönü'ndeki vergi dairesine kadar olan yerde inip çıkarlardı ne sağa sola ne vitrine bakarlar, bir şey bekler gibi aşağı yukarı giderler gelirlerdi."

"Türk komşular korumaya çalıştılar ama açıkça 'durum bu' demediler"

"Alka mefruşatçısında (Alesandri ve Kalipolidis diye iki ortağın dükkânı) çalışıyordum. Oranın esnafının yüzde 25'i Müslüman, yüzde 25'i Türk, yüzde 25'i Ermeni olarak tarif edilebilir. Bizim her gün beraber olduğumuz, yemek yediğimiz Müslüman Türk komşularımız bizim patrona 'Bugün durumlar tuhaf sen şu dükkânı kapat da eve git' gibi tavsiyelerde bulundular. Ama kimse açıkça ve doğrudan 'Böyle bir şey var çekin gidin' demedi."

Vasiliadis herkesin kendi dostları olan Rum, Musevi ve Ermenileri koruduğunu, ama kimsenin açıkça bir şey söylemediğini anlatıyor. Vasiliadis o gün azınlığa mensup kişilerden bazılarının dükkânlarını kapattıklarını ama sonra o kapanan kepenklerin kağıt gibi yırtılıp, dükkânların yağmalandığını aktarıyor.

"Olay günü dükkân kapanınca eve dönmek üzere yola çıktım, ne dolmuş

var, ne tramvay, ne de tren... Yürüyerek köprüyü geçtim. Yollarda olarda aynen Rıza Paşa yokuşunda inip çıkan gruplar gibi gruplar vardı."

"Bizim kapıcı Ahmet Efendi kapıda bekliyordu. 'Aman Mihail çabuk koş' dedi beni içeri aldı, apartmanın kapısını kapattı. Elinde bayrakla dışarıda kaldı, güruh geldiğinde, 'Burada gavur yoktur' dedi; onlanın bizim eve girmesini engelledi. Belki yanı başımızdaki karakol da israr etmelerini engelledi."

Vasiliadis, sonra Ahmet Efendi'nin elindeki bayrağı apartmana koyup, kazmasını alıp diğer Rum evlerini yağmalamaya gittiğini söylüyor: "O bizleri Mihail'i, Madam Katina'yı kurtardı ama diğerleri 'Rum'du ve gazetelerde Rumlar hakkında kötü şeyler okuyordu, ama bizi fiilen tanıyordu. Yani önce komşuluk, dostluk, insanlık görevini yaptı, sonra 'vatani görev'ini yaptı. Saf halkın beynini yıkamak psikolojik harekatlarla kışkırtmak zor bir şey değil. Bu ancak vicdan aşılamakla değişir."

"O gün hiçbir Türk hiçbir Rum'u korumadı, pek çok Ahmet, Hasan, Hüseyin, Yanni'yi, Kosta'yı, Agop'u, Mişon'u kurtardı: Ermeni, Rum olduğu için değil, arkadaşı olduğu için."

"İçim tamamen boşaldı"

Vasiladis o günden sonra neler hissettiğini şöyle anlatıyor:

"Ahmet Efendi'nin gözüne bakmaktan hep çekindim. Duygularımı tarif etmem çok zor; siz Guernica tablosunda benim gördüğümü zannettiğim şeyleri asla göremeyeceksiniz. Dünyanın her yerinde bugün ezilen kişiler vardır, milli kimlikleri bir yana Çingene oldukları ya da homoseksüel oldukları, engelli oldukları için çoğunluğun baskısını üzerinde hisseden kişilere sormak lazım..."

"O an" diyor Vasiliadis; "Benim içim tamamen boşaldı. İçimdeki hisler ne var idiyse boşaldı."

"Biraz etraflarına baksınlar, empati kursunlar, Rum azınlığıyla ilgili mütekabiliyetten bahsediliyor. Biraz kendilerini mütekabiliyet istedikleri diğer toplumun yerine koysunlar; bize reva görülen davranışlarin aynısının Batı Trakya'daki Müslümanlara yapılması durumunda nasıl hissedeceklerini görsünler."

Vasiliadis 1964'te gazetecilik yaparken, "milli birliği bozacak şekilde Rumluk propagandası" yapmakla suçlanmış, 10 sene sürmüş davası; üç kere beraat etmiş, üçüncü davası bozulmamış. 1975'te İstanbul'daki

Rumların gidişi durdurulamayacak bir hale gelmişken o da gitmiş Yunanistan'a.

"28 yıl Yunanistan'da kaldım. Burada gazetenin sahibi ölünce, gazetenin kapanmaması için önerdiler, İstanbul'a dönmeyi istiyordum. Yedi yıldır başındayım."

Kaynak: Bianet

Agos gazetesinin İmtiyaz Sahibi ve Ermeni tarihi araştırmacısı Sarkis Seropyan o günleri şöyle anlatmaktadır.

"6-7 Eylül Olayları'nın yaşandığı gün Yalova'daydım. Sabah erken dönecektik İstanbul'a, hiçbir şeyden habersiz. Üç arkadaş, sabah 06.00'da yola çıktık. Büyükada'ya geldiğimizde denizde kayıklar gibi yüzen masa ve sandalyeler gördüm. İskele civarındaki bütün kahvelerin, lokantaların malzemeleri denizdeydi. Önce masa ve sandalyelerin çatlaklıklarının gitmesi için suya bırakıldığını düşündüm. Sonra gemideki çalışanlar anlattı: 'Ya sizin haberiniz yok mu, Atatürk'ün evine bomba koydular.' Belli kişilerin, gayet organize bir şekilde insanları galeyana getirip İstanbul'u yerle bir ettiklerini orada öğrendim. Yıllar sonra da bunun düzenlenmiş, programlanmış bir eylem olduğunu öğrendik."

"O sıralarda kaç yaşındaydınız?"

"Askere gidecektim, 20 yaşındaydım. Askere gitmeden önce arkadaşlarla son gezilerimizi yapıyorduk. Olayı öğrendikten sonra ilk olarak evimi merak ediyordum. Annem ve anneannem vardı evde bakmakla yükümlü olduğum. O zaman iskelelerin çoğu köprülerin üzerindeydi. Ada gemileri tam Galata Köprüsü'nün ortasına yanaşırdı. İndiğimizde köprüden araç geçmiyordu. Köprünün üzeri kumaşlarla kaplanmıştı. Kumaşların üzerine de yiyecekler, başka şeyler dökmüşler. Bunların üzerinden yürüyerek Karaköy'e oradan da Şişhane'ye kadar yürüdük. Ondan sonra bir tramvaya asıldık. Evin durumunu tespit ettikten sonra çalıştığım dükkâna gittim."

"6-7 Eylül'de evinize zarar vermemişler miydi?"

"Hayır. Çünkü Tarlabaşı'nda ara sokakların birinde tek bir odada yaşıyorduk. Ev sahibimiz Rüştü Bey, Kıbrıslı bir Türk'tü. İki gözü görmeyen bir adamdı. Eşi Ermeniydi. O evde her odada bir kiracı otururdu. Sinema artisti Muhterem Nur da karşımızdaki odada kalıyordu. Olaylar başlayınca Kıbrıslı Rüştü Bey, elinde bastonuyla

evin kapısının önüne koyduğu sandalyeye oturuyor. Yağmaya gelenlere de 'Ben Kıbrıslıyım, bu evde Rum yok, gidin' diye bağırıyor. Gerçekten de evde Rum yoktu ama Ermeni vardı.

Vahşetin görünen sebebi Kıbrıs'tı. Ermenilere göre asıl neden neydi?

Operasyonların başlangıcı Abdülhamit'e kadar gidiyor. Ermenilerin bir inancı vardır: “Türkiye'de yaşıyorsan 10 senede bir sopayı yiyeceksin kafana." Bu artık bir atasözü oldu. Gerçekten de, 10 senede bir Ermenilere ya da genelde gayrimüslimlere yönelik bir operasyon olmuştur. Aklıma gelenleri sayarsam; 20 Kura Askerlik, Varlık Vergisi, 6-7 Eylül Olayları... 20 Kura Askerlikte amaç 20'den 40 yaşına kadar olan gayrimüslim erkekleri askere almaktı. Şaheser bir fikirdi! İsmet Paşa'nın o dokuz tilkinin dolaştığı beyninden çıkmış bir şaheserdi! Varlık Vergisi için de bugün 'Türk ekonomisini kalkındırmak için gerekliydi' diyenler bile oluyor. Bu ülkede Ermeniler CHP'ye oy vermezlerdi. Bülent Ecevit'e kadar. Çünkü CHP'nin başında İsmet İnönü vardı ve İnönü, Ermeni düşmanı olduğunu defalarca ifade etmişti. CHP de, sol parti diye ortaya çıkınca Ermeniler de oy verdi. Ermeniler, İsmet Paşa'ya karşı Demokrat Parti'ye kurtarıcı olarak sarıldılar. Ama onların da ilk icraatı 6-7 Eylül Olayları'nı gerçekleştirerek bazı kesimleri zenginleştirmek oydu."

"Belli aralıklarla azınlıklara yönelik olayların veya operasyonların gerçekleştirilmesi Ermenileri nasıl etkiliyor?"

"Durumu iyi olanlar göç ettiler. Yurtdışında kendine yeni bir hayat sağlayamayacak olanlarsa burada kaldılar. Bakın, zaman zaman bazılarımız yurtdışına göç edebilecek durumda olsak bile gitmiyoruz. Doğduğumuz toprakları sevdiğimiz için kalıyoruz. Hrant Dink yüz kere gidebilirdi. Gitmedi, ama ona tahammül edemediler ve öldürdüler. Hep aynı zihniyet: 'Yine bunların sesi çıkmaya başladı. Bir tokat atmak lazım.' Hrant Dink'ten sonra insanlar gitmeyi düşünmedi değil. Gidenler de oldu. Yine de gidecek. Her operasyondan sonra Ermeniler, '10 sene geçti, operasyonu yedik. Bir on sene daha rahatız, bu arada yavaş yavaş gideriz' diye düşünürler. Ama zamanla unuturlar, gitmezler. Yeni operasyon olunca da 'Gidecektik, nasıl unuttuk' derler. Yani deprem gibi. Şimdiyse yavaş yavaş bir şeylerin düzeleceğine inananlar çoğaldı."

"Beyoğlu karanlığa gömüldü. Işıksız sokaklar, harap edilmiş evler, yağmalanmış dükkânlar."

Bu olayların ardından Gayrimüslimler mahalleden yavaş yavaş

çekilmişlerdi. Olaylar, özellikle Rumların mallarının yağmalanmasına dönüşmesine neden olmuştu. 1960 döneminde kentlere göç dalgasının başlamasından sonra Tarlabaşı'nda, hazine arazilerine izinsizce gecekondu yapılması ve tarihi konut alanlarının işgal edilmesiyle zuhur eylemişti. Rumların bıraktıkları evlere bin bir dalaverelerle el konulmuş ya da doğrudan işgal edilmişti. Tarlabaşı, İstanbul içinde, bundan en büyük payı alan yerleşmelerden biri olmuştu. Daha önce başından geçen olaylar nedeniyle boşalan tek ailelik konutlar bölünerek, ya fırsatçılar tarafından çok ucuz kiralara bekâr odaları olarak verilmişti.

İstanbul gibi, Tarlabaşı da bu olaylardan çarpıcı bir şekilde etkilemişti. Üstelik Elçiliklerin Ankara'ya taşınması, burada oturan insanları birçoğunun iş imkânlarını ortadan kaldırması, olaylar derken mahallenin eski mukimleri yavaş yavaş bulundukları yerleri terk etmişlerdi.

Yerine önce kapıcılık kozmopolit bir "hem şehri" profili ortaya çıkmış ve geriye dönük kültürü korumada büyük zaaflar başlamıştı. Mahalleye ilk göç edenler Erzincanlılar olmuştu. Erzincanlıların ilk İstanbul'a yerleşenleri kapıcıkla meşgul oldukları için, Beyoğlu'nda da yaşayacakları en uygun yer olan Tarlabaşı'na yerleşmişlerdi. Kırsaldan kente göçün arttığı dönemlerde.

Mahallenin yerleşiminden sonraki ilk sakinleri Erzincanlılar dedim ya oradan da Eğin"den bahsetmek gerekiyor. (Bilindiği gibi İstanbu"la Anadolu'dan göç edenler hangi bölgeden gelmiş ise aynı işte iştigal derler ve öyle bilinirler. Önregin Çankırılılar, fırıncı ve simitçi, Tokatlılar tellak ve hamamcı, Niğdeliler hurdacı gibi) Eğinliler de kasaplıklarıyla ünlüdürler. Bu ailelerden Tarlabaşı meskunlarından biri olan Yusuf Özbey'in hikayesini de anmadan geçmek istemiyorum. Son günlerdeki Tarlabaşını en iyi anlatan bir hikayedir çünkü.

Ağlayarak anlatıyordu Yusuf.

"Tarlabaşı terk edilmiş bir kasabaya benzemesiyle birlikte oradan Cihangir'e taşınmıştık. Zaman zaman Tarlabaş'ındaki evimize uğruyorduk. Kapısına kocaman kilit asmıştık. Bir gün evimizi görmeye gittiğimde gördüğüm manzara beni adeta şoke etmişti. Uzaktan evimize doğru giderken geçmişin hatıraları arasında yürüyordum. Ailem orasını evde patates yiyerek satın almıştı. Çocukluğuma ait hatıraların tümü oraya aitti. Evimizin kapısının önüne geldiğimde bir de ne göreyim. Kapının kilidi açılmış ve pencereden bana "Ne var lan ne bakıyorsun diye" diye bağırıyordu. Donup kalmıştım adamın bu

tavrı yüzünden. Ev bizim evimizdi ve içinde şimdi başkaları oturuyordu.. Polise gittim. Attılar işgalcileri ama gene işgal ettiler evi. Ben doğuluları severdim ama bunlar evimi işgal edince nefret duygusuyla doldum. Kaç kere yalvardım işgalcilere çıkmadir evimden. Polis atıyor başka bir doğulu gelip yerleşiyordu evime. Bunların hepsi Doğudaki olaylardan sonra olmuş ve mahalleye doluşmuşlardı"

Kara Hayatların Yırtılan Umut Ufukları

Sabah sabah Ganalı'lara rastladım. Sanıyorum onlarda işten dönüyorlardı. Biri kısmı barlarda, gece kulüplerinde çalışıyordu. Nijerya, Gana, Senegal gibi Batı Afrika, ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti gibi Orta Afrika ülkesinden gelen ekonomik göçmenler. Somali, Ruanda, Eritre, Etiyopya gibi Doğu Afrika ülkelerinden gelen sığınmacı ağırlıklı göçmenler. Genel olarak bu grupta yer alan göçmenler birbirleriyle daha sıkı sosyal ve kültürel bağlar kuruyorlar. Kara derilerinden dolayı çoğu bir birine karıştırılıyor tıpkı ilk bakışta aynıymış gibi görünen, Çin, Japon ve Kore insanını ayırmadığımız gibi. Afrikalı göçmenlerin kendi mutfaklarını tanıttıkları ve geçim kaynağı olan restoranları vardı. Başka yerlerde korkulu görünün Afrikalılar sebepsiz yere kötülük yapacak barbar insanlar değillerdi. Uyuşturucu taciri, kaçakçı, hırsız gibi günlük söyleme hakim olan Afrikalı göçmen imgelerini hatırladıkça benzeri tepkiler çok şaşırtıcı gelmiyordu. Faşist söylemlerle göçmenleri peşin peşin suçlu ilan edenlere karşı Tarlabaşı halkı onlara kucak açmıştı.

Tarlabaşı'nda göçmenlere kısıtlı da olsa özgürlük olanakları içinde yaşayabiliyorlardı. Çok kötü koşullarda aynı evlerde birlikte yaşıyorlardı. Onları sık sık Eskici Mustafa'dan alışveriş yaparken görüyordum. Bazıları sahte kredi kartı ya da sahte kefillerle aldıkları beyaz eşyaları eskicilere ölü pahasına satıyorlardı. Onlarda üstüne az bir kar koyup gene aynı yerlerde dolaşıma sunuyorlardı. Oradan tanıyordum onları yaptıkları pazarlıklardan. Türkiye'de pazarlık yapmayı da öğrenmişlerdi.

Sığınma talebi sonuçlandırılıncaya kadar kendilerine sığınmacı deniyor, eğer sığınma talebi kabul edilirse, mülteci statüsü veriliyor ve başka ülkelere iltica etme hakkı ediniyorlar. Ancak 1990 yılından bu yana gerekli yasal düzenlemelerle, "geleneksel mülteciler" dışında kalan gruplara da geçici iltica hakkı verilmeye başlandı (Kirişçi, 1996). Bu yüzden burada sığınmacı olarak bulunan Afrikalılar, sığınma talepleri kabul edilirse, geçici olarak Türkiye'de kaldıktan sonra yaşamlarını Batı'daki üçüncü ülkelerde devam ettiriyorlar.

Türkiye'de yaşayan Afrikalıların önemli bir kısmını, sığınmacı veya sığınma talebi reddedilmişler oluşturuyor.

Daha iyi bir yaşam özlemiyle bu zorlu yolculuğa çıkmışlar. Burada bir fırsatını bekliyorlar sonra da daha batıya geçmek istiyorlar! Türkiye, Ortadoğu, Asya ve Balkanlar arasındaki coğrafi konumuyla Batı'ya yönelik göç yollarında geçiş noktalarından birini oluşturuyor. İran Devrimi, Sovyetler Birliği'nin ve Yugoslavya'nın dağılması, Afganistan'daki iç savaş ve Körfez Savaşı gibi siyasi çalkantıların sonucunda ortaya çıkan göçmen gruplar, Avrupa'ya yönelik göçlerinde ara durak olarak Türkiye'den geçiyorlar. Türkiye'nin göç haritasında değişen rolü de burada devreye giriyor. Batılı ülkelerin uyguladığı giriş kısıtlamalarından dolayı kademeli ve usulsüz göçe yönelen göçmenler, Türkiye'yi bir geçiş koridoru olarak kullanıyorlar.

Çoğu İstanbul sakini için bu gerçek ötesi, hayal bile edilemeyecek bir durum. Afrikalı göçmenler var olabilmek için kendilerini şehrin egemen sınıflarının, bakışlarından uzak noktalara gizlemeyi tercih ediyorlar.

Tarlabaşı nüfusunun son dönemlerde neredeyse yarısının Kürtlerden oluştuğu göz önüne alındığında mahallede kalanların çoğu Tarlabaşı sakini olup çıkmıştı. Yeni gelenler de hızla uyum sağlıyorlardı. Yeni öğrendikleri Türkçeyle hatta bazıları Kürtçe'yi Türkçe sanıp konuşuyordu. Çünkü kiraladıkları evlerde komşularının Kürt oluşu onları Kürtçe öğrenmeye çalışıyorlardı. Tarlabaşı ülkenin ve dünyanın gerçek yüzü gibiydi; yani göç ve yoksulluk iç içeydi.

Romanların yanı sıra travestilerle de iyi anlaşıyorlardı.

Afrikalıların neden Tarlabaşı'nı tercih ettiğini; değerli araştırmacı Koray Özdil'in Sabancı Üniversitesi Kültürel Çalışmalar Lisans Programi için hazırladığı tezde şöyle dile getiriyordu;

"Bundan yaklaşık yirmi sene önce ilk Afrikalı göçmen grupları İstanbul'a gelmeye başladığında, Cihangir henüz soylulaştırma (gentrification) geçirmemişti ve toplumun daha çok marjinal kesimlerine ev sahipliği yapıyordu. Uzun süredir İstanbul'da yasayan göçmenlerin anlattıklarına göre, bu sebeplerden dolayı Afrikalılar İstanbul'da ilk olarak Cihangir'i mesken tutmuşlardı. Fakat Cihangir'de başlayan soylulaştırma projesi ve emlak fiyatlarının artması yüzünden, Afrikalı göçmenler bu sefer İstiklal Caddesi'nin karşı tarafında yer alan Tarlabaşı'nı, yine emlak fiyatlarının uygunluğu ve sosyo-ekonomik acıdan kendileri gibi marjinde kalan sınıfların yoğun şekilde yasaması sebebiyle tercih ettiler.

'Neden Tarlabaşı?' sorusuna bu mahallenin yakın tarihi hakkında inceleme

yapan araştırmacılar daha nitelikli cevap vereceklerdir. Benim araştırmam doğrudan bu konuyla ilgili olmasa da, Tarlabaşı'ndaki gayriresmi ilişkiler ağının Afrikalılar ve diğer göçmen gruplara da çekici geldiğini söyleyebilirim. Çoğu yasa dışı olan ya da vizeleri dolduktan sonra kaçak duruma düşecek olan göçmenler, Tarlabaşı gibi yarı resmi ve yasalara uygun olmayan ilişkiler ağının belirleyici olduğu bir semtte izlerini ve kimliklerini resmi kurumlara göstermeden yaşantılarına devam ediyorlar.

Örneğin ev kiralanması, elektrik bağlanması veya iş bulma gibi konularda statüleri yasal olmayan göçmenler yarı resmi ekonomik ve sosyal fırsatları kullanarak yakalanma ve sınır dışı edilme risklerini azaltıyorlar. Tarlabaşı'nda yaşamak kendi yasa dışı statülerinden ortaya çıkan zorunlu bir tercih tabii ki. Göçmenlerin çoğu Tarlabaşı ve Dolapdere'de yuvalanmış uyuşturucu ticaretinin veya suç çetelerinin ortasında olmaktan büyük rahatsızlık duyuyor. Çoğu zaman kendileri de bu kanun dışı faaliyetlerden nasiplerini alıyorlar. Tarlabaşı'na gelir gelmez cep telefonu gasp edilen ya da paraları çalınan göçmen sayısı çok fazla.

Afrikalı göçmenlerin Tarlabaşı ve Taksim civarında kurdukları ve topluluk olarak yoğun biçimde kullandıkları mekânların başında restoranlar ve uluslararası telefon görüşmelerinin yapıldığı dükkanlar (International call centers) geliyor. Bunlara kuaförleri ve gece kulüplerini de ekleyebiliriz. Özellikle İstiklal Caddesi ve civarındaki gece hayatına aşina olanlar için, Afrikalıların sık tercih ettikleri dans mekânları bilindik yerler. Bu gece kulüplerinin, Afrikalıların sıkça gittikleri diğer sosyal mekânlara göre en önemli farkı daha görünür yerlerde olmaları ve daha geniş kitleler tarafından bilinmeleri. Ayrıca az sayıdaki göçmen bu mekânlarda DJ'lik yaparak ufak gelirler elde edebiliyor.

Uluslararası arama merkezlerinin Afrikalı göçmenler için önemi büyük. Özellikle geldikleri ve gitmeyi istedikleri ülkelerdeki yakınlarıyla bağlantılarını bu mekanlar aracılığıyla sağlıyorlar. Ayrıca arama merkezlerinin önü göçmenler için günlük buluşma mekânı olarak işlev görüyor. Çoğunun düzenli bir mesleği olmadığı için boş vakitlerini arama merkezlerinin önünde arkadaşlarını bekleyerek ve sohbet ederek geçiriyorlar. Bu ayaküstü muhabbetler, kendi göçmen grupları hakkında günlük bilgi alışverişi yapmaları ve haberleşmeleri, grup içi sosyal bağların oluşmasına katkıda bulunuyor. Arama merkezlerini genelde Türkiye vatandaşları isletiyorlar; fakat Afrikalı göçmenlerin işlettiği mekânlara da rastlamak mümkün.

Afrikalıların işlettiği diğer mekânlarsa restoranlar, işletmecilik yapan göçmenler genelde ya iş ve oturma izni almış göçmenler ya da Türkiye vatandaşlığına geçmiş olanlar. Tarlabaşı ve civarındaki restoranları da

genelde benzeri şekilde yasal statü elde etmiş olan Nijeryalılar işletiyorlar. Restoranlara Nijeryalılar başta olmak üzere genelde Batı Afrika ülkelerinden gelen göçmenler geliyorlar. Genelde çok görünür mekânlarda olmayan bu restoranların varlığı diğer Tarlabaşı sakinleri tarafından da biliniyor ve müşterileri arasında, çoğunlukta olmasa da, onlar da var. Restaurantların en önemli özelliği göçmen gruplarının sosyal ağlarını oluşturmalarına yardımcı olması.

Yasadışı statüdeki göçmenler grup içi dayanışma sayesinde kendilerine en azından İstanbul'daki yaşantılarını devam ettirebilecekleri kadar ekonomik kaynak yaratabiliyorlar. Bu restoranlar öncelikle burayı işletenlere ve burada çalışanlara kısıtlı da olsa bir iş imkânı yaratıyor. Bunun dışında genelde Gana, Kongo ve Nijeryalı göçmenlerin yürüttükleri uluslararası tekstil ticareti ile ilgili bazı buluşmalar bu mekânlarda gerçekleştiriliyor."

1970'lerden bugüne yansıyan Tarlabaşı Bulvarı'nın açılması bayağı olay olmuştu o yıllarda. ANAP döneminde İstanbul Belediye Başkanı Bedrettin Dalan, İstanbul'da birçok yere olduğu gibi Beyoğlu'na da damgasını vurmuştu. Bu yolun açılmasına karşı çıkanlar olmuştu akademisyenler arasında. Gerekçeleri de ;

"Tarihi doku zedeleniyor ve tarih katliamı yapılıyor"du.

Aydınların bir kısmıysa bu durumu desteklemişti. Tarlabaşı yıkımlanı İstiklal Caddesi'ni yayalaştırılmasını da sağlamıştı. Özellikle ticari hareketlenme olmuş ve tramvay nostaljik yolculuğuna geri dönmüştü.

Tarlabaşı Bulvarı'nın Açılışı ya da Bedrettin Dalan'ın Yıkımı

Dalan dönemi;

1980 yılının 12 Eyülünde yönetimi eline geçiren askeri faşist cunta iki yıl sonra seçimlerin yapılmasına karar vermişti. Cunta rejimden hemen sonra 1983 yılında iktidara gelen Anavatan Partisi, altyapı ve kamu kullanımlarında önemli yatırımlar yapmayı öngörerek işe başlamıştı. Yap-işlet-devret modelinin de uygulamaya özellikle turizm sektöründe büyük yatırımlar olmuştu.. Özal hükümeti, Türkiye'nin en önemli doğal kaynaklarından bir tanesinin ülkenin kıyıları olduğunu kabul ederek 1980'li yıllarda turizm sektörüne ağırlık vermiştir. Sınırlar açılmıştı her türlü mallar için.

Turizm bölgelerinde beş yıldızlı oteller ve uluslararası zincirlere dayalı tatil köyleri, yüksek katlı büro binaları, modern alışveriş merkezleri, kültürel, rekreasyon ve ulaşım tesislerinin gelişmesi ve yayılması sonucunu getirmiştir. TEM otoyolu olarak isimlendirilen modern bir çevre yolu inşa edilmişti,

Bedrettin Dalan

12 Eylül 1980 kâbusundan sonra belediyeler önce yönetilmesi için paşalara verilir ardından da yapılan seçimde İstanbul'da da Bedrettin Dalan olur. Başkan olur olmaz Dalan kent için radikal sayılabilecek işlere girişir. İşte bu dönemde İstanbul belediye başkanı olan Bedrettin dalan Önce Haliç'i temizlemeye başlamıştı. Kokudan girilemeyen kıyılar ve lağım kokan çevreden kurtulmak öyle kolay olmayacaktı. O dönemde her kafadan bir ses çıkmış hatta bazı akli evveller Haliç'in doldurulmasını önerebilmişlerdi. Öyle ki kıyalar çekilmiş ve ehri ağır bir koku sarmaya başlamaşıtı. Haliç vadisinin temizleyerek; "Altın Boynuz"u "Gözlerinin rengine" çevirmeye çalışmış ve başarmışta sayılmıştı.

1985 yılında, 6785/1605 sayılı İmar Yasası'nın değiştirilerek 3194 sayılı yasanın yürürlüğe girmesiyle, imar planlarını hazırlama ve hazırlatma yetkisi belediyelere devredilmiş ve kentlerde kritik imar kararlan belediye başkanlarının inisiyatifiyle verilmeye başlanmıştır. Bu dönemdeki imar faaliyetlerinin en önemlilerinden biri de Bedrettin

Dalan'ın, belediye başkanlığı döneminde Haliç çevresinde düzenlemeler yapmıştır.

O günlerde Sütlüce kıyıları

Bedrettin Dalan'ın İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı döneminde küçük bir cadde olan Tarlabaşı Caddesi'ndeki 350 yapıyı yıkarak şu andaki Tarlabaşı Bulvarı'nı açması, özellikle bölgenin Taksim'den tamamen koparak içine kapalı bir alan haline gelmesine neden olmuştur da denilebilir.

Yani yıllar önce Tarlabaşı'na ilk kazmayı Bedrettin Dalan vurmuştu. Tarlabaşı Bulvarı'nın açılmasıyla birlikte mahalle biraz nefes almış oldu. Ama yine de arka sokakları, birbirinden ayrılamayacak bir bütün olarak kalmıştır. Bu bütünlük Beyoğlu'dur. Bulvar'ın çevresi, fuhuşuyla, serseri yuvalarıyla, "tehlikeli" arka sokaklarıyla madalyonun diğer yüzü olarak yaşamaya devem ederek günümüze kadar gelmişti.

Tarlabaşı'nda açtırdığı bulvar o günlerde çok tartışıldı. Görevde bulunduğu 1984-89 yılları arasında Tarlabaşı Bulvarı, Tarlabaşı'nda; Ömer Hayyam'dan Taksim'e çıkarken kokudan geçilmiyordu. Artan trafikte orada kilitlenirdi. Sokaklara çöp arabaları giremiyordu. İç içe olan binalar ve sokaklar neredeyse çöp kokuyordu.

Yalnız o dönemde orada yaşayan Ermeniler ve Rumlar evlerinin önünü süpürürler ve güzelce torbalara koyarak çöpçülerin gelmesini beklerlerdi. Ve çöpçülere mutlaka bahşiş verirlerdi. Sonradan bunu gören oraya ilk yerleşenlerde bu duruma alışmış, onlar da böyle yapmaya başlamışlardı. Ama herkes buna riayet etmez, sokak aralanı çöp kokardı.

Tarlabaşı'nın tarihi dokusunu ilgilendiren en önemli olaylardan birisi hiç kuşkusuz ki Tarlabaşı Bulvarı'nın açılmasıdır.

Ardından Bedrettin Dalan döneminde tarihi Tarlabaşı'nın yarısı istimlak edilerek bulvar açılmış. Uzun tartışmalar olmuştu o günlerde. Tarlabaşı ve Beyoğlu birbirine benzeyen, biri ticaret diğeri ise ikamet merkezi olan semtlerdi.

Çöpten gelen hayat

Yaradılış saatleri var mıdır acaba? Ben bilmem. Belki gecelerdedir bu sorunun yanıtı kim bilir?

Gece ya da gündüz çöp tenekelerini başlarını gömmüş bir şeyler arayan insanları görürsünüz ve neler hissedersiniz ben bilemem ama ben onlara bakarken ekmeğini kazanan insan adına içlenerek bakışlarımı üzerlerinden kaçınırım her zaman. Acıma duygusu taşımaz bu bakışlar. Yalnızca ekmeğini kazanan insanların çöp tenekelerinden topladıklarını arabalarına doldurup kimselere aldırmadan başlarını dik tutup öyle kalabalıklar arasında arabalarını taşımaları var ya onu severim.

İşte Beyoğlun'da gördüğünüz bu insanların çoğu ev bile denilemeyecek kadar izbe yerlerinde yaşarlar Tarlabaşı'nın. Hani bir yaşlı kadın ve yanında genç bir kadınla istiklal caddesinde gördüğünüz çöp toplayan teyze de oradadır.

Eğer bir gün yolunuzu düşürürseniz onların oturduğu sokağa meraketmeyin hemen sizi çaylarına ortak ederler.

Doğal film platosu olarak Tarlabaşı

Yetmişli yılların sonlarına doğru Türk sinemasında seks furyası başlamıştı. Ardından gelen 12 Eylül karanlığında da çok az film yapılabilmişti. İşte bu dönemden çıkış filmi sayılabilen Yavuz Turgul'un "Eşkıya" filmidir. Özellikle Yavuz Turgul'un çatıları kullandığı ve sokak aralarından yararlandığı doğal film platosu olmuştur Tarlabaşı. Bu filmden sonra ardı ardına bu bölge doğal film platosu olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Eşkıya

35 yıl önce Cudi dağlarında bir grup eşkiya jandarma tarafından yakalanır. 35 yıl içinde eşkıyaların hepsi ya hastalıktan ya da hesaplaşmalardan ötürü can vermiştir. Biri dışında; Baran (Şener Şen). Baran 35 yıl sonra hapisten çıkınca ilk işi köyüne dönmek olur. Ama doğduğu topraklar şimdi baraj suları altındadır. Geçmişin izlerini sürmeye başlayan Eşkıya, yıllardır bilmediği bir gerçeği öğrenir. Hapse düşmesine en yakın arkadaşı Berfo'nun (Kamran Usluer) ihaneti neden olmuştur. Berfo, Eşkıya'nın çocukluk aşkı Keje'yi (Sermin Hürmeriç) satın alarak İstanbul'a kaçmıştır. Eşkıya ne İstanbul'u ne de Berfo'nun adresini bilmemektedir. Trende Beyoğlu'nun arka sokaklarında büyümüş, pavyon, kumarhane, uyuşturucu muhabbetinin içinde yaşayan genç bir adamla; Cumali (Uğur Yücel) ile tanışır.

Filmin yönetmeni Yavuz Turgul'du. Oyuncular ise Şener Şen, Uğur Yücel, Kamran Usluer, Sermin Hürmeriç'ti.

Bu filmde özellikle Kazancı Bedih'in okuduğu Fırat ağıtı dillerden dillere dolaşmıştır. Eşkıya filminin bir sahnesinde sıra gecesine yer verilmişti. Eski bir avlulu ev ve Kazancı Bedii'nin (Yoluk) bir gazel okuması istenmiş. "Urfa'nın etrafı dumanlı dağlar" türküsü ve ardından da dillere düşen güzel bir gazel, Gazel Şanlıurfalı şair Mirine Hoca'nındır, mahlası Lütfü'dür. Filmin önemli bölümü Tarlabaşı'nda çekilir.

Gazel şöyle başlayıp devam ediyordu.

Şu Fırat'ın suyu akar serindir

Ölem ölem derdo ölem akar serindir.
Yarimi götürdü (anam) kanlı zalimdir
Ölem ölem kanlı zalimdir
Daha gün görmemiş taze gelindir
Ölem ölem derdo ölem taze gelindir
Söyletmeyin beni anam yaram derindir
Ölem ölem yaram derindir nasıl gülem

Kömürhan Köprüsü Harput'a bakar
Ölem ölem derdo ölem
Harput'a bakar
Körolası zalim Fırat ocaklar yıkar
Ölem ölem ocaklar yıkar nasıl gülem
Ahbapların gelmiş ağıtlar yakar
Ölem ölem derdo ölem ağıtlar yakar
Söyletmeyin beni (anam) yaram derindir

Ağır Roman

Türk edebiyatının önemli mihenk taşlarından biri olan Metin Kaçan'ın romanından uyarlanmış bir filimdir. Tarlabaşın'da çekilir. Sevgili Metin'de bu mahallede büyümüş önemli isimlerdendir ağabeyi Hasan Kaçan ve Fatih Kaçan ile birlikte.

Metin Kaçan bu senaryoda yıllarca çalışır ve filmin 1996 yılında tamamlanir. Dram türündeki filmin yönetmeni Mustafa Altıoklar, görüntü yönetmeni de Ertunç Şenkay'dır. Başrollerde Okan Bayülgen, Müjde Ar, Mustafa Uğurlu, Savaş Dinçel, Küçük İskender ve Burak Sergen oynamıştır.

Film Metin Kaçan'ın aynı adlı romanından uyarlanmıştır ve dönemin en çok ses getiren filmlerinden biri olmuştur. Konusu kısaca şöyledir: Kolera Sokağı'nda ilginç olaylar yaşanmaktadır. Arap Sado (Burak Sergen), sokaktaki egemenliğini ailenin küçük oğlu Salih'e (Okan Bayülgen) bırakır. Ancak Salih bu görev için henüz hazır değildir. Metropolün arka sokaklarından birinde yaşanan bu karmaşada Salih, Tina'ya (Müjde Ar) aşık olur.

Sır Çocukları

Bu mekânda çekilen ve benim de rol aldığım Sır Çocukları filminin yönetmenliğini Aydın Sayman ve Ümit Can Güven yapmıştır.

10 yaşındaki Cemil (Halil İbrahim Aras), annesi ve kendisi üzerinde

şiddet uygulayan üvey babasından kaçarak Adana'dan İstanbul'a gelir. Haydarpaşa'da karşılaştığı sokak çocuklarının yanına sığınan Cemil'i grubun lideri Velit (Fırat Tanış) yanına para vererek geri göndermek ister. Sokak çocukları Cemil için para toplarken bir yandan da zorlu yaşam koşullarına katlanırlar. Bu arada Cemil'in annesi Münevver (Nur Sürer) oğlunu aramak üzere İstanbul'a gelir. Kör bir piyango satıcısının yanında bilet satan küçük kız kardeşi Zeynep'in (Özgü Namal) babasıyla oturduğu gecekonduya yerleşen kadın ilk eşinin kardeşleri tarafından namus meselesi yüzünden aranmaktadır. İstanbul'a geldiği duyulan Münevver'i öldürmek üzere Anadolu'dan bir genç gelir. Adı Reşo dur (Mehmet Ali Alabora). Duyarlı ve vicdanlı biri olan Reşo Münevver'i öldüremez ve bulamadığını söyleyerek şehirde oyalanır. Bu arada Velit de piyango satıcısı Zeynep'e âşık olmuştur. Sokak yaşamına daha fazla dayanamayıp hastalanan Cemil'i arkadaşları, serseri Şero'nun (Aslan Kacar) kahvesinde çalışan yaşlı dostları Dayı`nın (Erdinç Olgaçlı) yanına yerleştirirler. Velit, Zeynep'e aşkını nasıl ifade edeceğini bulmaya çalışırken Cemil'in başına gelen olayla her şey tersine döner. Yaşamları ve kaderleri pamuk ipliğine bağlı bu insanlar için artık geri dönüş yoktur.

Batık Aşklar Müzesi

Sevgili şair Adnan Azar'ın önemli bir filmidir. (Bu filmde de rol almıştım.) İstanbul Sanat Merkezi'nde çekilmişti bazı sahneleri.

Akademi öğrencisi Burak, oto-stop yaparken tanıştığı kızla ilişkiye girer. Ne var ki kızın diğer sevgilisi bu ilişkiden rahatsızdır. Kızı bir başkasıyla paylaşmak istemez. İki erkek arasında kalan genç kız, bir süre sonra Fransa'ya gider. Bu aynı zamanda Adnan Azar'ın ilk uzun metrajlı sinema filmidir.

Film yapımcılarının Tarlabaşı'nı keşfetmesinden sonra ardı ardına doğal film platosu olarak kullanılmaya başlamıştır. Ezel dizisinin büyük bölümü de bu semtte bulunan İstanbul Sanat Merkezi'nde çekilmektedir.

İstanbul Sanat Merkezi

İstanbul Sanat Merkezi Tarlabaşı Bulvarı No:120-122 bulunmaktadır. Tarlabaşı'nın önemli kültürel miraslarından biridir. Ön kapısı Dernek Sokak'a arka kapısıysa Eskiçeşme Sokağı'na açılır. Eskiden orada mahalle çeşmesi vardı. Artık bulunmamaktadır. Mahalleli içme suyunu oradan temin ederdir. İstanbul Sanat Merkezi, içinde şapeli olan yılların önemli sanat merkezlerinden biridir. Hâlâ görkemini

korumaktadır.

İstanbul'da Polonyalı Bir Şair

Adam Mickiewicz, 1855 yılında Kırım Savaşı'nda savaşacak Polonya birliklerini örgütlemesi göreviyle İstanbul'a gönderilir. Fakat görevini tamamlamaya fırsat bulamadan salgın bir hastalıkta yaşamını yitirir. Adam Mickiewicz'in İstanbul'da yaşadığı ev Kasımpaşa'ya oldukça yakın. Bir süre yaşadığı ve hayata veda ettiği ev seneler sonra, 1955 yılında müzeye dönüştürülmüş. Müzede şairin hayatı ve eserleri hakkında belgeler, fotoğrafları ve büstleri sergileniyor. Binanın bodrum katıysa, aslında Krakow'da gömülü olan şairin sembolik mezarı olarak düzenlenmiş.

Vedaya doğru açılan eller

Aylardır Tarlabaşı'nın bir bölümünün yenileme projesi kapsamında değiştirileceği söylenip duruyordu. Bu durum mahalle sakinlerinin olduğu kadar benim de kafamı kurcalayan sorular üretip duruyordu. Bu konuda söylentiler çoktu. Bir yandan yıkım hemen başlayacak söylentileri mahalleyi sararken bir yandan da Sulukule örneği verilerek mahkemelere güveniliyordu. Ama sonuçta olacaklardan kaçılamayacak noktaya gelindiğini hissediyordum.

Beyoğlu Belediye Başkanı Ahmet Misbah Demircan; bir söyleşisinde Tarlabaşı'na yönelimi şöyle anlatıyordu.

"Başbakanımla (Recep Tayyip Erdoğan) ile bir araya geldiğimizde benim önüme iki hedef koydu. Söylediğini dün gibi hatırlarım. Bir: 'Ne yapıp edip Tarlabaşı'na bir çözüm bulacaksın! Neye ihtiyacın varsa gel, bana söyle. Yasaysa yasa, kanunsa kanun... Ben sana sonuna kadar destek vereceğim.' İkinci söylediği de çok basit gibi görünse de: 'Çöp ve temizlik senin en önemli işindir.' Bu iki şey kafamda o kadar yer etti ki, ikisine de çok önem vermeye gayret ettim.

Biz Tarlabaşı'nın yirmide biriyle muhatabız sonuçta, 278 binanın yüzde 70'inin boş olduğunu, bir bölümünün işyeri olduğunu, oturan nüfus olmadığını biliyoruz. Biz böyle bir problemle karşılaşmadık. Bunun alternatifi burada hiçbir şey yapmamak mıdır? Burayı neden adam etmiyorsunuz diye sorar o zaman da insanlar. Durumu kötü insanlar burada yaşasınlar, bu çözüm değil. Burayı adam edin, finansta yardım edecek mekanizmaları harekete geçirerek bu insanlara fırsat tanıyın; çözüm budur. Evlerini barklarını kat karşılığı teklifte bulunacak insanlar zaten buraların sahipleri olarak kalacak. Belki yüzde 100'üne değil, yarısına sahip olacak. Oturan kiracılar kira ve taşınma yardımı alacaklar."

Diye anlatmasına karşılık;

Beyoğlu'nda, İstiklal Caddesi paralelleri yeni bir hayat kazanırken, Tarlabaşı, bulvarın ikiye ayırdığı bir hayatı yaşıyordu. Tarlabaşı Caddesi'nin iki tarafı birbirinden apaynı iki dünya gibiydi. Depremini bekleyen şehirde Tarlabaşı, cumbalı evleri dar sokaklarıyla yüzyılı aşan binalarıyla tehlike çanlarını çalmaktaydı. Beyoğlu Belediyesi, Cezayir'den devşirilen Fransız Sokağı, ardından içki mekânı olan Çiçek

Pasajı, Balikpazan, Asmalı Mescit, oteller bölgesi diye bilinen Talimhane ve ardından da çöküntü haldeki Tarlabaşı'ya ağırlık verdi."

Bu projeye "Gentrification"in Türkçe karşılığına "mutenalaştırma" diyen akademisyenler de var, "seçkinleştirme" yahut "soylulaştırma" diyenler de vardı.

Beyoğlu Belediye Başkanı Ahmet Misbah Demircan; "Tarlabaşı'nı İstanbul'un Champs Elysees'i yapacağız. Yürütülecek dönüşüm projesiyle İngiliz, Amerikan ve Arap sermayesi de ilgileniyor" dedikçe konunun meraklıları çoğalmaktaydı..

Belediyede bu projenin başındakilerden biri olan başkan vekili Arif Köklü (Kasımpaşa'nın ağır ağabeylerinden Arif):

"Projenin bugün itibariyle uzlaşmada maliklerden her 3 kişiden ikisi ile anlaşılmış olduğunu ve bunun da büyük bir kısmı da yeni proje alanından yer alanların olduğunu anlatmıştı. Dolayısıyla halen bölgede yaşayan ve burada oturan mülk sahiplerinin yeni proje alanında kalmaları ve çıkacak olan değerden yine maliklerin yararlanmaları gerektiğini her fırsatta açıkladıklarını bu konuda üstlerine düşeni fazlasıyla yapmaya çalıştıklarını" anlatıyordu.

Sonuçta Tarlabaşı, kentin göbeğinde tarihi mirasa sahip bir böygeydi ve bunu gelecek nesillere taşımakta herkesin sorumluğunu kavramasi gerekiyordu. Bugün; kısmen tescilli yapılarına sonradan eklenmiş yapılarıyla Tarlabaşı Caddesinin iki tarafı birbirinden aynı iki dünya gibiydi. Tarlabaşı, üstünde yükseldiği küçük parsellerden oluşan genel yapısi ve fizikken eskiyen, yıpranan dokusuyla çağdaş ihtiyaçları karşılamakta zorlanmaktaydı. Daracık sokaklar otopark sorunu çözmeye olanak tanımamaktaydı. Bölgenin sit alanı olması ve tek tek yapıların yenilenmesinin de mümkün olmadığı ortaya çıkıyordu. Sonuçta kentin göbeğindeki bir tarihi bölgeydi. Tarihsel niteliğe sahip bölge, sosyo-ekonomik sebeplerle gerekli bakım ve onarım çalışmaları yapılamadığı için giderek yok olmaya ve çökmeye yüz tutmuş görünümüyle yeni projeyi bekliyor gibiydi.

Bu kabul edilebilir bir durum olmakla birlikte, üretilecek çözüm konusunda kafalar hala karışıktı.

Son günlerde Tarlabaşı'nda farklı bir değişim söz konusudur. Özellikle; "Kentsel Dönüşüm Projesi" ve yabancılarda Beyoğlu civarında ev edinme merakının uyanmasına, yatırımcıların rant arzuları da eklenince, konut ve arsa fiyatlar beşe ona katlanmıştır. Öyle ki, yana

yana binaları bırakın bir sokağı bile olduğu gibi almak isteyenler çıkmaktadır.

Tarlabaşı projesi duyulmaya başladığı günden beri bir şehir efsanesi her haneye çoktan girmişti bile. Kimse ne olacağını bilmiyor endişe üstüne endişe yaratılıyordu. Belediyenin toplantı üstüne toplantı yapması ve avukatlarından Selim'inde hukuki boyutlarını anlatması bu projede Belediye adına uzlaşma görüşmelerini Fatih Sultan Mehmet Yıldırım yürütmektedir.

Yıllardır tartışılan bu Proje alanı, 16.06.2005 tarih ve 5366 sayılı kanuna dayanarak 20.02.2006 tarih ve 2006/10172 sayılı Bakanlar Kurulu Karan'yla "yenileme alanı" ilan edilmişti.

Tarlabaşı 1. Etap Yenileme Projesi; Tarlabaşı'nda yer alan Bülbül, Çukur ve Şehit Muhtar mahallelerinden oluşmaktaydı. Bakanlar Kurulunun 2006/10172 sayılı kararı ile Beyoğlu İlçesinde 360, 361, 362, 363, 385, 386, 387, 593, 594 nolu adaları kapsayan yaklaşık 20.000 metrekarelik alanı kapsıyordu.

Benim yıllardır soluk aldığım sokak aralanı, gökyüzüne dalıp gittim çatı katının penceresi, kırlangıçların serenadı, aç martıların çığlıkları, sokaktan gelen gürültü yok olup gidecekti. İyi ya da kötü. Sonunda Sakızağacı Caddesi, Eski Çeşme sokak, Fıçıcı Abdi sokağı, Kara Kurum Sokak, Çukur Sokak, Halepli Bekir Sokağı, Küçük Kırlangıç Sokak, Tavla sokak, ve Dernek Sokağı artık yeni bir çehreye kavuşacaktı.

Tarlabaşı Bulvarına girer girmez sizleri kapılarında karşılayan müzikhollerin korumaları olmayacaktı. Hemen her ten renginden insanlanın gürültülü müzik eşliğinde kadın ya da eşcinsel çalışanlarının kahkahaları arasında gizlerin acıların tarihini okuma fırsatı kalmayacaktı.

Beyoğlu belediyesi bu projenin sahibinin alandaki tüm malikler olduğunu ısrarla söylüyordu. Buna rağmen alandan farklı sesleri her gün duymaktaydım.

Yenilenecek bölgede yapılan araştırmalarda burada yaşayanların sosyal profili şöyle çıkarılmıştı.

"Alanda çok kültürlü bir yapı mevcut olup, farklı etnik-dini gruplar bir arada yaşamaktadır. Daha çok, Doğu - Güneydoğu Anadolu'dan ve Karadeniz Bölgesi'nden göç edenler, Azınlıklar (Rum, Ermeni, Süryani) Proje alanında uzun süreli oturanlar vb." olduğu söyleniyordu.

Doğrusuna doğruydu da ama kayıt dışı o kadar renkli hayatlara tanıklık ediyordu ki Tarlabaşı bu istatikslere asla geçmeyecek gerçek hayatlardı. Onların hayatları asla kayıt altına alınamazdı.

Son dönemlerde yapılan bir araştırmada burada yaşayanların "proje alanında yaşayan mülk sahipleri", "proje alanı dışında yaşayan mülk sahipleri", "kiracılar" ve "kira ödemeden yaşayanlar" şeklinde sınıflandırılmış ve Yapılan anket çalışmalarında %71'inin kiracı olduğu anlaşılmıştı. Ve sosyal güvenceleri açısından da Anket çalışması verilerine göre alanda yaşayanların %66'sı herhangi bir sosyal güvence kapsamında değildir. Eski sosyal güvenlik sistemi bazında ayrıştırılacak olursa, alanda yaşayanların %26'sı SSK, %7'si Bağ-Kur ve %1'i Emekli Sandığı kapsamında çalıştığı saptanmıştı.

Yenileme projesinin sonunda bölgede durum şöyle olacağı söylenmektedir. %52'sikonu talanı, %12'si ticaret, %17'si turizm yapısı, %14'ü ofis olacağı söylenmektedir.

Belediye durumu böyle anlatmıştır. Ancak bölge sakinlerinden bu duruma itiraz edenlerinden oluşan Tarlabaşı Mülk Sahipleri ve Kiracıları Sos. Yar. Der. ise Tarlabaşı Yenileme Projesi'nin yenileme projesi mi yoksa rant projesi mi olduğunu tartışmak gerektiğini "Mal başkasının, yetki belediyenin" düşüncesinin burada yaşayanlara haksızlık olduğunu aslında halkı da projenin parçası yapıp kârının küçük bir kısmından feragat ederek bu projeyi gerçekleştirebileceğini düşündüğünü söyledi. Sonuçta işgalci olmadıklarını, ya mülk sahibi ya da mülk sahiplerine kira ödeyen kiracılar olduklarını, bu nedenle de hak sahibi olduklarını belirterek itirazlarını bu şekilde dile getirmişlerdir.

Sancılı geçen bir sürecin sonuna doğru yaklaşıldığında bu yenileşme projesine karşı değişik yerlerden itirazlar üst üste gelmiştir. Bunlardan ilki olan Mimarlar Odasının oçmış olduğu dava idi. Bu dava yürütmeyi durdurma talebiyle açılmıştı ve davayı Mimarlar Odası kaybetmiş ve bu durum mahalle sakinlerinin umudunu birazcıkta olsa kırmıştı. Ama gene de umutlarını yeşertim dava AİHM'e taşınmıştı.

GAP İnşaat Genel Müdür Yardımcısı Nilgün Kıvırcık

Projenin yönetimini firması adına üstlenen Nilgün Kıvırcık, projeye dahil olmalarından itibaren yaşanan süreci şöyle özetlemektedir. "Biz projeyi sadece fiziki mekânın yenilenmesi olarak değil çok farklı açılımları olan bir süreç olarak gördük. Fiziksel Planlama, Uzlaşma Süreci ve Yönetimi, Sosyal Plan Oluşturulması ile Yeniden Yerleşme ve

Yeniden Geliştirme, projenin temellerini oluşturmaktaydı. Nazım İmar Planı Taslak Çalışması kararlarını projeyi yaparken temel aldık. Fiziksel çöküşü durdurmak, tarihi çevrenin sürdürülebilirliğini sağlamak, ekonomik yaşamı canlandırmak, kentsel yaşam kalitesini arttırmak ve kültürel hayatı harekete geçirmek, katılımı sağlamak projenin hedeflerini oluşturdu. %77'sinin tescilli yapılardan oluştuğu bölgede Beyoğlu Belediyesi'nin de desteğiyle fiziki yapıya dair geniş bir envanter çalışması yapıldı. Aynı zamanda da sosyal yapı araştırması sürdürdük. Bu kapsamda tüm hanelerle birebir görüşmeler yapılarak aile reisinin sosyal güvencesi, kadın ve çocukların durumu ve kamu hizmetlerinden yararlanma oranları, eğitim bilgileri ve eğitim görmek istedikleri alanlarla ilgili bilgiler elde edilmeye çalışıldı ve bu çalışma halen devam etmekte.

Yenileme Projesi yaklaşımında öncelikle mevcut durum tespitinin ardından mimari Avan Proje hazırlandı. Bu süreçte danışma kurulumuz, mimari gruplar, belediye temsilcilerinin düzenli olarak katıldığı sayısız toplantı ve atölye düzenlendi. Proje koruma bölge kurula sunulduğunda da yine hocaların, UNESCO, ICOMOS, SPO ve MO temsilcilerinin katılımı ve eleştirileriyle, projenin yeniden şekillendirildiği toplantılar düzenlendi"

Kıvırcık: Beyoğlu Belediyesinin projedeki temel amacının Tarlabaşı'nın yenilenmesi ve alanın kente entegrasyonu olduğunun altını çizmiş ve bu sürecin koruma, kullanma dengesini kurmak adına uzun soluklu bir çalışmayı gerektirdiğini savunmaktadır.

Hak sahipleri ile birebir yapılan görüşmeler sonucunda gelinen noktada, projenin yasal süreçlerinin hassasiyetle yürütülmeye çalışıldığını vurgulayan Kıvırcık, AİHM'e yapılan başvurunun kabul görebilmesi için iç hukukun tüketilmiş olması gerektiğini söylüyor ve projenin hukuki teamüllere uygun yürütüldüğünü vurgulayarak, kentin olanaklarına kavuşmak, eğlenceye ulaşmak, tarih içinde yaşamak isteyen bir profesyonel kesim olduğunu ve onlarında her şekilde buraya geleceklerini ve buradaki insanlarla birlikte yaşamayı öğreneceklerini söyleyerek Tarlabaşı'nın en olumlu tarafı öncelikle yer seçimi yapan ve burada mülk edinen kesimin, mevcutta da mülk sahibi olanlar olmasıdır."

Sona Doğru

İlk yıkım (bu kitap hazırlanırken) Tavla sokakta oldu. Daha birkaç gün öncesindeydi. Mahallelinin şaşkın bakışları arasında şehir efsanesi olarak başlayan söylenti gerçek olmuştu. Tavla sokakta iki bina yıkılmaya başlanmıştı.

Nasıl görmezden gelebilirdim ki depremler sancısının bedenimde duyduğum vakti.

Her yaşayanın sonunun olduğu gibi buralarında artık sonuna yaklaşılmıştı. Değişecekti kuşkusuz. Sokaklar değişecek, sesler değişecekti. Belki diyordu içimden bir ses belki daha güzel olacak her şey. Olmaz mı olurdu belki.

Emlakçı vitrinlerindeki satılık ya da kiralık ilanları da değişmişti. Yılardır korkarak girilen sara sokaklardaki evler emlakçı vitrinlerinde

"Tarihi bölgede fırsat", "Cumbalı okazyon" yazmaya başlamıştı.

Sonuçta şehirlerde, hızlı değişen canlı bir organizma gibidir. Şehri değiştirmek için tarihi yok ediyor olmayalım sakın? Bu projenin neler getirip götüreceği konusu daha çok tartışılacağa benziyor. Soylulaştırma projesi mi olacak, yoksa gerçekten Tarlabaşı'nı Beyoğlu'nda yaşanılacak bir yer mi olacak? Bunu zaman gösterecek.

Yine de insan ister istemez sormadan edemiyor.

Pençinli kapıların, pencerelerin kilidi modern hayatın içinde yer bulabilecek mi? Sorular birbirlerini çoğaltırken sanki gizli bir el kültür, turizm sektörlerinin kapasitelerini göz önünde bulundurarak ideal bir "liberal-kültürel kent" ütopyasını oluşturmak mı istiyor?

Tarlabaşı için hazırlanan geleceğin de arkasında yatanı zaman içerisinde hep birlikte göreceğiz.

Sorular soruları çoğaltırken Güneş iyice kendini göstermeye başlamış kuşluk vakti olmuştu. Bir süre daha ara sokaklarda avare avare dolaşırken renklerini kaybetmek üzere olan bir mahallenin ruhunu okşuyor gibiydim. Evet artık gecelerin rengi, adam kadınlar, balkondan balkona asılan çamaşırlardan sokağa damlayan sular, gece

seslerinin kendi içindeki uyumu, hepsi yok olup gidecekti. Kaçak elektrik kullananlara yapılan operasyonlardaki dayanışma işaretleri...hepsi hepsi hatıralarda kalacaktı.

Cumbalarda kalan çiçekler solacak, yamalı bohça gibi olan çatılara konup kalkan martılar başka diyarlara göç edeceklerdi. Evler soyunmaya gidip yeniden dönecek taze bedenler gibi olmayacaktı artık. Belki de söylenecek ezgiler arasında uykuya dalan bir bebek gibi masum olacakti. "Ne uzun zaman sevmiştim seni ey Tarlabaşı" diye hayıflanacağım günleri yaşayacağımı biliyordum. Yaz akşamlarında göğü durmadan bir bıçak gibi kesen kırlangıçlar hep özlenecekti.

Bir semti sevmeye ömrümüz yetmezmiş insan yaşadıkça öğreniyormuş.

Eve döndüğümde öğlen ezanı okunuyordu aşağı Yenişehir camiinden. Gökyüzünde bulutlar aralanmıştı. Yorulmuştum ben de Tarlabaşı gibi yorgun düşüp kalmıştım.